Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 ДЕКАБРЬ 4

Үбэлэй түрүүшын сагаагшан гахай нэрын 10
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 256 (18595)
сэн 6 мүн

Россин арадай депутадуудай VII съезд

...Н ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭГДЭНЭ

(ИТАР — ...Н. Железъездын хүбботын үдэр ...на нааа, ехэ ...аха нэмди». ...ордон соо ...рдохи үдэрэй ...данида суглаан парламенилэгшэ нимэ ...аа нэн. Энээдын асуудал...булаалдахаяа ...ээ нэмээ нэн. ...руушын үдэрилэй асуудал...н хэлсэхэ үедэ ...ааар «намаа...нуудыг ушар...аа, хоёрдохи ...ай түрүүшын ...алгонууд, тоб... Россин эко...номикын хүби заяан тухай хөөрэндөөн болоһон байна. Правительствын Түрүүлэгшын уялгануудые дүүргэдэг **Егор Гайдар** энэ темэдэ элидхэл хээ нэн. Жэлнээ үлүүтэйхэн ажаллажа байгаад, Россин мүнөөнэй правительствын түйлаһан гол түйлалта гэхэдэ, «реформо бэелүүлэгдэжэ, долгуурэй арга оньһон хэрэглэгдэжэ эхилээ» гэжэ тэрэ һанамжална.

Гэбэшье орон доторнай тогтожо байһан долгуурта конкуренци хүсэндөө ороодүй, захиран-зонхилхо гуримай заншалнууд дахин-дахин дабтагдаһан заншалтай гэжэ элидхэлшэ ажаглаа нэн. Тоэд нүгөө талаһаа үйлэдбэри хүбилжа байһан эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые абаһаар хараада абалаг болоо. Мүнгэн зөөриие тогтуурилгаа болгожо, түхэриг бэхижүүлхэ талаар хараалагдаһан политикые бэелүүлжэ шадаагүй байһанинь правительствын горитой алдуу болоно гэжэ Егор Гайдар тоолоно. Предприятинуудай түлбэри түлэжэ шадахагүй байгые зайсуулха асуудалнууд удаанаар шиндхэгдэнэ. Сэбэр мүнгэнэй хомордоһон дэ...рэһээ орон соомнай сохэхэн бэрхэшээл үзэгдөө нэн гэбэ.

Руслан Хасбулатовай элидхэл соо правительствын нэрээр хэлэгдэһэн шанга шүүмжэлэл тушаа үгдөөнэй заседанийн эхилхын урда тээ делегадууд һанамжануудаараа хубаалдаа. Американ монетарис гү, али Европын социальна шэлэлтэй долгуурнуудэй нэгыень Россин шэлэхэ болоно гэжэ парламентын түрүүлэгшын хэлэһэн тушаа һанамжаяа элидхэлшэ хэлэхэдээ, «гурбан-табан жэлэй үнгэрхэдэ, нимэ шэлэлтэ хэхэ арга боломжо бии болохо, харин мүнөө дээрээ нимэ шатада хүрөөдүй байнабди» гэбэ. Гэбэшье ороншие хүшэр хүндэ байдалһаа гаргаха талаар түрүүшын эзлжээнэй хэдэн шэлэлнүүд дээрэ Кабинедэй толгойлогшын уялгануудые дүүргэгшэ тогтоо һэн. Мүнгэнэй үнэ сэигэй буураха ябадалые болюулха зорилго тэдэнэй тоодо ороно. Худөө ажахы, бюджетнэ ба бусад һалбаринууд түрүүшын эзлжээндэ нимэ байдалһаа хохидодог байна.

Экономикые кризисһээ гаргаха талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүдэй үшөөнэгэ программатай Россин Федерацийн Верховно Советэй Президиумэй дэргэдэхи Экономическа дээдэй советэй түрүүлэгшэ **Владимир Исправников** съездэ хабаалагшадые танилсуулаа. Парламентын нэрэ дээрэ орогдоон 200-гаад материалнуудболон хуулита хандалгануудые мэргэжэлтэдэй шэнжэлээд, оруулһан дурадхалнуудые тэрэ согсолһон байгаа. Гүрэнэй ба предприятинуудай мүнгэн зөөриие амжарлалгые түсэблэхэ, урьһаламжануудай дэлгүүрые үргэдхэхэ, социальна тодорхой шэглэлтэйгээр экономическа хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гэжэ тус программа соонь хараалагданхай юм.

Үгэ хэлэхэ хүнүүдэй списогтэ бэшүүлһэн делегадуудай үгэ хэлэжэ эхилхэдэ, правительствада бэлэн бэшэ байхань гэжэ ойлгогдоо нэн. Верховно Советэй Республикануудай Советэй Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссийн түрүүлэгшэ Александр Починок үгэ хэлэгдые эхилхэдээ, правительство алдуу эндүүнүүдые гаргана гэжэ эмоолээ нэн.

ХЭЛСЭЭНЭЙ ҮНДЭҺӨӨР

Һүүлэй үедэ манай республикын промышленна предприятинууд харин гүрэнүүдэй томо нэгэдэлнүүд болон концернуудтэй хэлсээнүүдые баталжа, хамтаараа продукци гаргадаг боложо байнхай. Буряад ороной ниислэд хотын предприятинууд, тусхайлбал, хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод, прибор бүтээлгын үйлэдбэрийн нэгэдэл, «Бурятмебель» нэгэдэл, авиационно завод болон бусад Монгол оронтой, Хитадай Арадай Республикатай, КНДР-тэй, Корейн Республикатай харилсаа тогтооно. Тингэжэ прибор бүтээлгын үйлэдбэрийн нэгэдэл Хитадай Арадай Республикатан холбоо барилсаа тогтоожо, хамтын үйлэдбэри эмхидхэдэ, «Лотос» гэжэ нэрэтэй үнгэтэ телевизориуудые гаргажа эхилэнхэй. Харилсаа холбооной нимэрхүү жэшээнүүд олон.

Кабанскын районой Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай хүтэлбэрилэгшэд Хитадай зүүн-хойто хубидахи Ляонин провинцийн захиргаанай түб Шэньян хотын хүнгэн промышленностийн захиргаантай холбоо барилсаа тогтообо. Тингэжэ хитад мэргэжэлтэдтэй хэлсээнэй үндэһөөр амһарта бүтээжэ гаргахыг тула хүнигдаһан картон үйлэдбэрилхэ тусхай цех барина, баяхан нээбэ. Тус цех жэлдээ 162.265 дүрбэлжэн метр нимэ картон гаргаха байна. Хоёрдохи линийн ашаглалгада оруулагдахада, хоёр халаанаар хүдэлбэл, цехэй хүдэлмэришэд жэлдээ 60 миллион дүрбэлжэн метр картон гаргадаг болохо, 8 вагон түрүүшын продукци Красноярск, Ангарск хотонуудта, Улаан-Удын шэлэй заводто, кондитерска фабрикада эльгээгдэ.

Шэнэ цехые нээлгын баяр ёололой үедэ Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай генеральна директор В. О. Гейдебрехт, Шэньяная хүнгэн промышленностийн тухеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилдэг компаниин генеральна директор Ли Хуисинь гэгдэ хэлсээнэй протоколдо гараа табиба. Энэ шухала документдэ гар табиһанайнгаа һүүлээр тэдэнэр үгэ хэлэхэдээ, тус цехые һайнаар хүдэлгэхын тула бүхы юумээр хангахые ороллохоёдо гэжэ мэдүүлээ.

Удаань Сэлэнгын ЦКК-гай генеральна директор В. О. Гейдебрехт болон Шэньян хотын хүнгэн промышленностийн захиргаанай начальник Чжан Пэюй татагдаһан лентэ хайшалжа, шэнэ цехые нээбэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: В. О. Гейдебрехт болон Шэньян хотын хүнгэн промышленностийн тухеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилдэг компаниин генеральна директор Ли Хуисинь хэлсээндэ гараа табиба: Сэлэнгын ЦКК-гай генеральна директор В. О. Гейдебрехт, Шэньян хотын хүнгэн промышленностийн захиргаанай начальник Чжан Пэюй шэнэ цехтэ орохо үүдэнэй дэргэдэ татагдаһан лентэ хайшалжа байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ДЭЛХЭЙН ҮНДЭҺЭН АРАДУУДАЙ УЛАСХООРОНДЫН ЖЭЛЫЕ ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

1993 онние Дэлхэйн үндэһэн арадуудай уласхооронды жэл гээд сэносохо тухай ООН-ой Генеральна Ассамблейн тогтоолые хүтэлбэри болгон, Россин Федерацийн Президент Борис Ельцин энээн тушаа захиралта абаһан байна. Энэ жэлдэ эмхэ гуримтайгаар бэлдэжэ, һайнаар үнгэргэхын тула Национальна эмхидхэлэй комитет байгуулагдаа. Россин Федерацийн правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Шахрай Сергей Михайлович тус комитедэй түрүүлэгшээр баталагдаба. Үндэһэн арадуудай эмхинүүдэй түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар Дэлхэйн үндэһэн арадуудай уласхооронды жэлые бэлдэжэ үнгэргэхэ талаар хэмжээ ябуулганууудай түсэб һарын туршада найруулан зохёогдожо, Россин Федерацийн правительствын үзэмжэдэ табигдаха гээд Эмхидхэлэй комитедтэ даалгагдаа.

Энэ хэрэгтэ хабаатай министерствэнүүд болон албан зургаануud, Россин Федерацийн бүридэлдэ ороог республикануудай правительствануud, үндэһэн арадуудай ажаһуудаг хизаар, область болон автономито бүридэлнүүдэй засагай гүйсэдхэхэ зургааануud тус жэлые үнгэргэхэ хэмжээ ябуулганууудай түсэб бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаха зэргэтэй.

Дэлхэйн үндэһэн арадуудай уласхооронды жэлые залан хүтэлбэрилхэ уялгатай Хүнэй эрхын талаар ООН-ой түбтэ национальна хэмжээ ябуулганууудай түсэбүүд болон тэдэнние бэелүүлгын ябаса тухай мэдээсэжэ байха гээд Россин Федерацийн Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ даалгагдаа.

ТЕЛЕГРАММА

МОСКВА. КРЕМЛЬ.
РОССИН АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ...ЬЕЗД.
БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО ...ОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ ПОТАПОВТА ...еонид Васильевич.

Буряад Республикаһаа ...рацийн арадай депутадуудта нигэжэ мэдээ...ибди.

...доройтуулан һандаргааһан, арад...зонние ...аха наһатаниие дороможлоон хубилалта хэ...правительствын харюу үгэхыень съезд дээ...бихыетнай республикын ветерануудай совет ...ажалай хэлэн мянган ветерануудай үмэнэ...байна.

...о тогтуургүй байдал эмхи туримгүй болгоо...тициие хазагайруулһан, үндэһэ ябатанай ...а хёмороо тулалдаа үүдхэһэн Президент ...льство онсо тусхайтаар харюусаха ёһотой. ...үүлээр бүхы депутадуудай һунгагшадайнгаа ...ень хүлеэнэбди.

Буряад Республикын ветерануудай совет.

...д тухай һанамжануud

...ЙДАЛНАЙ ҺАЙЖАРАГ ЛЭ!

...рацийн депутаезд декабриин ...мэо эхилэнхэй ...сьезд дээрэ ...рацийн Президент ...ийнэй, правиэйлогшын уялгэрэгшэ Е. Т. ...овно Советэй ...Н. Хасбулатеудые арадай ...наба. Бишье ...тэдэнэй үгэ ...ань харанан, ...ань даб дээрэ ...ошоб. Россин ...ельшиной элидэйшаагдаагүй. ...ажаһуулһан ...поэт А. С. ...мүн Агууехэ ...дэй хэлэһэн ...манай ажа...үргэхэ байна

...а реформые ...ь оруулхын, тингэжэ арад зонойнгоо ажабайдалые һайжаруулхын тула политикадаа ямар хубиллалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулхаб гэжэ хэлээгүйнь харамтай. Тинхэлээрээ, тэрэнэй бүхы элидхэлынь олон миллион зоной һанал бодолые, найдалые харюулжа шадабагүй гэхээр.

Ороной экономическа байдалые һайжаруулхын, тогтолжоруулхын тула үшөө 18 һара хэрэгтэй, тиимэхээ тэрэ хугасаада Президентдэ онсо эрхэ түлеолэлгэ үгэхэ тухай элидхэл соогоо тэрэнэй хэлэлнинь ябашье ойлгосогүй, баһал хүн зонние хоёһон үгөөроо найдуулха гэһэн һэдэлгэ гэжэ тоологдохо ёһотой. Россин Федерацийн арадай депутадуud арад зоной-гоо ажабайдалые һайжаруулха талаар тон зүб шиндхэбри абаха бэзэ гэжэ найданаб.

Б. ДОРЖИЕВ.
пенсионер.

...ТЭЙГЭЭР ЛЭ ХҮДЭЛЬЭЙ

...ерацийн Президент Б. Н. Ельцин, Верхов...түрүүлэгшэ Р. И. Хасбулатов хоёрой VII ...ааһан элидхэлнүүдые шагнаад байхада сэдь...бодолнууд түрэнэгүй. Мүнөөхил «хүнжэ...ын үргэлжэлһөөр. Илангана Россин Феде...Р. И. Хасбулатов Б. Н. Ельцин Е. Г. Гай...дааһаа эблэршэгүй шэглэл баримтална ха...зидент спикер хоёрой баталдаг Зарлиг Хуу...шэглэлтэй, нэгэ зорилготой, бэе бэеэ дэмжэ...той аад, мүнөө болотор бэе бэедээ тад хар...д байна. Хоёр ондоо Зарлиг, Хуули арад ...ад хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ юм? Саашадаа ...эхэ арагүйбди. Б. Н. Ельцин Р. И. Хас...эн съездһээ һанал нэгэдэнги, эблэрэнги га...сэгдэнэ. Олон депутадуud Гайдарай прави...хэ гэһэн дурадхал оруулна. Мүнөөнэй ...тиимэ эрид хэмжээ абажа огто болохогүй. ...сэхэ харгыдаа ороо байһан сагта шэнэ ...ерэбэл, хүлеэгдэгүй ехэ хубилалтануудые ...нһээ боложо реформошье буруу харгыдаа ...ехо.

К. БАХРУНОВ,
Министрнүүдэй Советэй дэргэдэхи комитедэй түрүүлэгшэ.

ЭРХИМ ҺААЛИШАД ТОДОРОО

Хлагтынхид аймагай эрхим һаалишадай нэгэн Т. И. Дайндаровае һанн мэдэдэг. Олон жэлэй туршада энэ һаалишанай нэрэ түрүүшүүлэй эзргэдэ нэрлэгдэдэг юм. Энэшье жэлэй эхинһээ үбагшатайгаар хүдэлөө. Даалгагдаһан 35 үнеэдэйнгээ туд бүхэнһөө Алтайн бэрхэ һаалишан 1900 килограмм һү абаад байна.

«Родина» колхозой эрхим һаалишад С. Н. Петрова, Г. Н. Тимофеева хоёр мүн лэ түрүүшүүлэй тоодо ороноой. Таряашадай ажахынуудай «Заря» эблэлэй А. С. Жарникова, А. Л. Жаркова, Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой Т. В. Жаркова, таряашадай ажахыншуудай Хлагтын нэгэдэлэй һаалишан Е. Михайлова гэгшэд ооһэдынгөө ажахыншуудта эрхимлэнэ.

Мүнөө жэлэй үбэлжэлгэ хүшэр даа. Үбһэ тэжээл дутталдажа эхилээ. Тиимэһээ аймагай һаалишад, малшад үбһэ тэжээлээ тон гамтайгаар гаргашалхаһаа гадна, эдэ бүгэдые нарин нягтаар шалгажа байха юм.

Е. СУРМАЧ.

ҮРЭҺЭЕЭ СЭБЭРЛЭЖЭ ДҮҮРГЭХЭНЬ

Үнгэрһэн хабар, зүн сагай уларилай муу байһан дээрэһээ аймагай олонхи ажахыншуудта, тэрэ тоодо Харбиангуудай совхозодо таряанайнь ургаса урда жэлэйхинһээ һураггүй доошоо байгаа.

— Тиибэ ябашье энэ жэлэй эрхэ байдалда манай механизаторнууд даншье голохоор бэшэ ургаса абаа гээшэ. Тарялангай гектар бүриһөө дунда эзргээр 14,5 центнер ороһон сохигдоо. Юрэдөөл, түрүүшын эзлжээндэ ерэхэ тарилгала хүсэд хүрэхэ үрэһэ хааха аргатай байна гэшэбди,— гэжэ үнинэй механизатор, мүнөө таряанай тоог дээрэхи оньһон түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэдэг Н. З. Маланов хэлэнэ.

Эндэхи складые даагша В. Л. Санкееватай хөөрэлдэхэдэ, тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, һүүлэй мэдээгээр 6 сухыдөө 4 мянган центнер таряан сэбэрлэгдэжэ, ерэхэ жэлэй үрэһэндэ хаагдаад байна. Түсэбынь 5000 центнер юм.

— Ехэ хура бороотой үедэ таряан сохигдоод, ороонон шингтэй нойтобор байна. Тиимэһээ үнгэрэгшэ намарһаа хойшо обоотой таряае ходол урбуулжа, хиндхэжэ, иншэ тиишэнь зөөжэл байгаабди. Тэрэгүй һаа, таряан ябуud досоонноо халаха, гутаха һэн,— гэжэ Вера Лопсонова хэлэнэ.

Эндэ ороонно сэбэрлэлгэ, хаталгада 20 хүн худэлнэ. Тэдэнь гол түлэб эхэнэрнүүд. Тоог дээрэхи тарпа сэбэрлэдэг, хиндхэдэг оньһон тухеэрэлгэнүүдынь хүчтэй, зариманинь эбдэржэ ёноор худэлнэгүй. Гэбэшье эндэхи дүрнэлтэй механизаторнууд ахалагша машинист Н. З. Маланов түрүүтэй, А. Д. Аюшеев, В. В. Балданов, С. Д. Лопсонова гэгшэдэй ороллолгоор, шадамар бэрхэ гараар тэдэ техникэ, тухеэрэлгэнүүдынь яһалал бүтээсэтэйгээр худэлгэдэнэ.

— Техникэ бии даа. Тоэд гартаа модон хүрэз, боролжо веник барижа худэлоогүйдэ аргагүй. Бульдозероор гамгүй түлхиулээ һаан, ороонон гэмтэхэ, гэшхэгдэхэ ха юм,— гэжэ Памсарай Зундуевич Маланов хэлэнэ.

Юунэйшье болоо һаа, энэ тоогой худэлмэришэд хүрэгынгоо ороонно саг соонь сэбэрлэжэ, амбаарта хааха, хадагалха зорилгоёо һалар дүүргэхэнь.

В. ШАГЖИЕВ.
«Салан» газетын худэлмэрилэгшэ.

Түнхэн.

ГАБЬЯАТА ХҮГЖЭМШЭНЭЙ АБЬЯАС

Үрэ үдэшэ ниислэл хотымнай соёлой ажабайдалда онсо шэнжэтэй байба. Ушарынь гэхэдэ, оперно театр соо Гүрэнэй Ехэ театрай солист, алдарта дуушан Зураб Соткилавын концерт амжалта түгэс үнгэроо. Тэндэһээ холо бэшэхэнэ, филармониин зал соо, Россин габьята артист, фортепиана дээрэ наададаг Александр Бахчиев гайхамшагта бэлигээрээ шагнагшадые баясуулаа.

Зал соо энэ үдэшэ тиимэшье олон хүн байгаагүй. Классическа хүгжэмэй концертнуудтэ манай хотодо ехээр ябадаггүй. Гэбэшье эндэ байһан эсэ һайса гаран шагнагшад хүгжэмдэ ёһотойл дуратайшуud байгаа. Олонхинь залуушуud, хүгжэмэй училищийн оюутад. Залуушуud халуун альга ташалгаар хүгжэмшэнние урмашуулна.

Концерт хоёр отделениһээ бүридөө. Түрүүшынхидэнь — Доменико Скарлаттийн, Франц Шубертын, Роберт Шуманай бүтээлнүүд гүйсэдхэгдөө. Хоёрдохидонь — ород классикын зохёолнууд эдэлээ. Тусхайлбал, Александр Скрябинай, Сергей Рахманиновай, Сергей Прокофьевой соната, этюдууд болоно.

Харинишье композиторнуудай зохёолнуудые наадэжа байхадань тэн түрүүн Россин хүби заяан эзэлүүдгүй һанаанда ороодхино.

Энэ гастролёо А. Бахчиев Камчаткадахи Петропавловскһаа эхилээ юм байна. Тингээд Владивосток, Хабаровскда дүүрэн залуудта концертнуудые үгөө. Гастроль эмхидхэдэг, үүсхэл ехэтэй шэнэ эмхинүud, хүнүud бии боложо байнхай гэжэ хүгжэмшэн урмашана. «Танай эндэ би урда тээнь олоо дахин ерэһэнби. Бүри 1951 онһоо Берлиндэ үнгэрһэн залуушуулай фестивальһаа танай Лариса Сахьянова, Бадмаев — нэрыень мартааб — тэгшэдые таниха болоо һэм... Аргагүй бэлигтэй хатаришад»,— гэжэ Александр Георгиевич дурсана. Цыден-Еши Бадмаев гэжэ нэрыень һануулаад, һая 70 наһаяа тэмдэглээ гэһэмин, амаршалгыемин дамжуулаарайт гэжэ захиба. Базар Цыренданшиевые үшөө хүгжэмэй һургуулийн директор байһан сагнаань мэдэхэб. Лариса Сахьяновада мэндыемин хүргыт. Базар Очировичта баһа»,— гэжэ Александр Бахчиев хахасалган дээрэ гүйба.

Н. ДАБАЕВ.

«ШАНДАГАНУУД» ҮСӨӨРХЭГҮЙ...

...ой декабриин ...л хотын трам...буусто һууһан ...гэ ябаһанай ...эриг түлэдэг ...ин Удын пассажирско-автотранспортна ...риятайн ашаг...лаар дарекле...ө К. К. КОгэжэ хөөрэбэ: ...л хотын бага ...ёрэр байгша ...ёба тусхай ...ааг абгаа нэн. ...ин транспортаһанай түлөө ...алар 14 миллион түхэриг ...3 түхэриг, ...түхэлэй 34-...дахи автотүхэриг түлэхэ ...ой билет алишье түхэлэй транспортда — 144, трамвай автобус хоёрто нинтэ нэгэн билет 180 түхэригтэ болонхой.

Нигэжэ сэнгэй дэшэлүүлэгдэхэдэ, гарза гаргаша тэхэрюулэгдэхэ гү? — гэһэн асуудал һонирхуулна ёһотой. Үгы, нимэ юумэн үзэгдэхэгүй, түлөөһэгүй ябадаг «шандагануud» үсөөрхэгүй, бүри олошорхо байна.

Шэнгэн түлишын түлөө алар 14 миллион түхэриг, ...түхэлэй 34-дахи автотүхэриг түлэхэ ...ой билет дэмнай, бүтэшэгүй болоо. Бүхыдөө декабрь һарада 68 миллион түхэриг нэмэлтэ мүнгэн хэрэгтэй.

Манай корр.

* * *

Хотын нинтэ хэрэглэмжын транспортаар, тэрэ тоодо трамвайгаар, ябаһанай түлөө түлбэри байгша оной турнада хөёрдохиёо хубилгагдаба.... 50 мүнгэ түлэдэг байһан һаа, декабриин 1-нээ трамвайгаар ябаһанай түлөө зоон 3 түхэриг түлэжэ эхилээ. Ямар ушар шалтагаануудһаа боложо, сэнгынь нэмэгдэнэ гээшэб? Энэ асуудалда харюу абахыг тула трамвайн управленийн начальник А. Н. Тулоновто хандаһан байнабди.

— Элшэ хүсэнэй, тулишын үнэтэй болгогдоходо, трамвайгаар ябаһанай түлөө түлбэри дээшэлүүлэгдэхэ болоһонинь элиһэн. Манай электротранспорт элшэ хүсэ ном ехээр хэрэглэдэг гээшэ. Үнгэрһэн һарын туршада элшэ хүсэ хэрэглэһэнэйнгээ түлөө «Буряткоммунэнерго» нэгэдэлдэ 1,5 миллион түхэриг түлэгдөө. Гадна уһа, дулаанай элшэ хүсэ болон бусад нөөсэнүүдые хэрэглэлгын үнэ сэн дахин нэмэгдэхээр хараалагдана. Хамтын хоёр банра худэлгэжэ байхыг тула бага бэшэ мүнгэн зөөриг гаргашалагдана.

Арадай депутадуудай Улаан-Удын городской Советэй Бага Советэй зүблөөн дээрэ шэнэ сэн тогтоолгын асуудал хаража үзэгдэбэ. Эндэ элдэб һанамжануud хэлэгдэһэн юм. Тингэжэ 404 мүнгэнэй тариф тогтоогдоо. Гэбэшье зон 3 түхэриг түлэнэ. Үлэгшэ мүнгые хотын эахиргаан даажа абана. Тэрэ зүблөөн дээрэ шэнэ жэлбэ 458 мүнгэнэй тариф хэрэглэжэ эхилхэ гэһэн шиндхэбри абтаба.

Һүүлэй үедэ автобусуud линидэ үсөөнөөр гарадаг болонхой. Хэрэгтэй хэмжээнэй 70 процент автобус линидэ гаргагдажа, зоние хангана. Тиимэһээ манай управлени урданайнһаа хэдэн вагоноор олон трамвай линидэ гаргана. Анхан 61 трамвай линидэ гарадаг байбал, мүнөө 64—65 трамвай зоной хэрэглэмжэ хангана. Трамвайн жолоошод долоон хоног соо нэгэ үдэр амардаг. Гадна нормоһоо үлүү саг соо ажаллана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ тэдэнэрэй тогтон худэлхын тула ажалай түлбэриинень дээшэлүүлхэ болонобди.

Д. АМОГОЛОНОВ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

1 дэхи нюурта. Россин Арадай депутадуудай VII съезд. «Амин шухала асуудалнууд зүбшэгдэнэ»—тоосоон.

«Съезд тухай һанамжануud»—уншагшадай бэшэгүүдһээ.

«Хэлсээнэй үндэһөөр»—фото-мэдээсэл.

«Республикын ажалай үдэр»—мэдээсэлнүүд.

«Шандагануud» үсөөрхэгүй»—хөөрэлдөөн.

2-дохи нюурта. Газарые умсын зөөри болгохо хэрэгтэй гү? А. Ефремов: «Гасуудань гадаһа шаагаашье һаань...».

«Харилсаа холбоомнай үргэдэнэ»—хөөрэлдөөн.

Үндэр ургаса—үдэр бүхэнэй ороллолгоһоо. В. Любовников: «Нигэжэ худэлхэдэл үрэ гараха».

3-дахи нюурта. «Уран зохёолой хүудаһан».

4-дэхи нюурта. Түрэл нютагаймнай түүхэһээ. Д. Баиров: «Зүүн-Сагаагшан—минии тоонто».

Агын һонин.

«Аллга дуунай долгин дээрэ»—хөөрэлдөөн.

Газарые үмсын зөөри болгохо хэрэгтэй гү?

ГАСУУДАНЬ ГАДАҺА ШААГААШЬЕ ҺААНЬ...

1985 онһоо хубилган шэнэдхэлгын эхилжэ, демократиин ёһо гуримай тогтоһоор хүдөө ажахымнай һалажа һандаржа эхилээ гэжэ зариман хэлсэдэг. Манай районние жэшээ болгон харахада, дэншье тиимэ бэшэ ха. Түрүүшээр хамтымнай малай тоо, толгой олошоржо, фермэзрээ һү гурбан мянган килограмм хүрэтэр һаажа байһаниинь эли һанагдана.

Гэхэтэй хамта, колхоз, совхозуудые һалгааха, хубиин зөөри, таряашанай ажахы бии болгохо гэлдэһэн сагһаал юумэн гээшэмнай унажа, һандаржа, эхилээ бэшэ һэн гү?

Шэнэдхэлгэ-хубилгалга гэн сасуу анханай һурашаһан гурим заншалаа хэн гансаа орхижорхиоб даа. Хүдөө, тосхон гэшэмнай нилээн тогтууритайхан һард-шурд гэһэн юумэ һарбагад гээд абаадхидаггүй гээшэ.

Колхозоо ханшан гэжэ анха хамтадахаһьень һанаад үзэе. Газар гэшхэхэ малгүй, ган гэхэ нохойгүй зон лэ дуратайгаар ороһон гээшэ. Газартай, малтайнуудынь хамтын хорёо руу гансата туужа үгэжэрхихээ огтошье яараагүй. Тиихэдэнь «нюдарган баян», «арадай дайсан» гэжэ байжа, тэдэнние хаажа, хашажа эхилээ һэм шуу.

Тиигэн-иигэн буугааршье туужашье һаань, колхоздо оруулаа һэн гэлэй. Буряадай урда захын шэмээшэг дэрээбэнгуудые үгытэй хадань бэшэ, баян хадань хулаагшалхын аргагүй байгаа. Эгээ үгытэй шэмээшэгынь газартай, хоёр-гурбан үхэртэй, моритой байһан гээшэ. 700—800 үрхэтэ айлтай дэрээбэнние хайшан гэжэ хулаагшалхаб? Гэбэшье дээрэһээ һомолһон, зарлигдаһан юумэ бүтээхэ ушартай болодог һааб даа.

Совет засагта дурагүйдэһэн хүнүүдые олоод, мурдэлгэ, сүүдгүйгөөр буудаха хүрэтэр хэмнээ абтаһан байдаг. Тэдэнэрэй гэмынь мунөошье сагааруулагдажа байһаар.

Колхоз-совхозой байгуулалтада зөн баймга һураа. Кассаһаа салингаа абажа, таряаланда, фермэнээ, мастерскойһоо юу хээ хулуухадажа баһал һураа. Харуулһагүй хэбтэнэн юумэ хам гэтэр абаашажа һураа. Мунөошье абаашадаг. Энэ ябадалые булта мэдэжэ байгаад, аниргүй байхые ороһодог һэн.

Мунөо колхозһоо 10 гектар һайн газар абаад, таһараад үзэл даа. Урдань колхозой таряалан галдадаггал адлаар, намартаа бриоһоноинь эдеэшэхэдэ, шиниишье таряалан галдажархихадаа болохол.

Фермэ абаа һааш, фермыеш галдаха гү, али мал адуулһыеш зобоохо, турааха арга олохол.

Мунөо болжо байһан хубилалтануud юу харуулнаб?

Урандаа хүтэлбэрилхы һуурида амгалан һуужа байгшад хүдөө һууринуудта болоһон хубилалтануудые һайшаахагүйһөө гадна «гасуудань гадаһа шаахаяа» ороһодоно.

Россин арадай депутадуудай съезд дээрэ газарые үмсын зөөри болгохо асуудал аха аргаараа болжо хойшолуулаа һэмнай. Тэндэ хэд дуугаа үгөөб, ороһдооб гэжэ мэдэхээ һанаа һаатнай, үргэлжэ райкомой, обкомой секретарьнар, ажахынуудай түрүүлэгшэнэр, директорнуud байһан байха. Тосхоноорхиной муу, дулдыланги байдалтай байһан сагта тэдэнэртэл аятай бшуу.

Гэбэшье ажабайдалнай байрадаа тогтоогүй, ябажал байна. Үрэһэн газарта унаа хадаа хөзөөшье ургадаг.

Сэн бүн үргэдэжэ, хүдөө гэймнай байдалые тэсэшэгүй хүндэ, хүшэр болгоо. Энэл шалтагааһаа болжо, хамтынгаа адууһа малые хороожо эхилээ һэм шуу.

Жэшээ болгон, манай районние абажа харахада, энэ һүүлшын хубилалтануудай урда тээшье тэжээлээр дуталдажа зободог һэмнай. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, зарим ноёдой харюусалгадаа хойрогоор хандадаг, хүтэлбэрилжэ шададаггүй байһаниинь эли. Мунөо тиимэрхүү хүтэлбэрилэгшэдтэ хамаг юумые һандаржа байхадань, бээ сагаалха, үмөөрхэдэнь бүри зохид болоо юм бээ.

Зүгөөр хоёр-нэгэн жэлэй туршада районой 5 бараг фермые хургаар үлгэхэ юумэгүй болотор һалгаахадаа, ямар хүтэлбэрилэгшэ гээшэб? Жэл жэлээрнь хараад үзээлши.

Хубилган - шэнэдхэлгын эхилһэн жэлдэ район соомнай 2786 эбэртэ бодо мал байгаа. Тэрэ тоодо 763 үнээн тоолдогоо. Дунда зэргээр үнээн бүхэнһөө 2866 килограмм һүн һаагдалаг байгаа.

1987 ондо хамтадаа 2938 үхэртэй, тэрэ тоодо һаалиин 845 үнээтэй болоо. Һү һаалинь үшөө дээшэлээ. Тиинэгэ жэлэй үнгэрхэдэ, бодо малынь 3148 толгой, тэрэ тоодо 945 үнээтэй болоо. 18 мянган центнер һүн гүрэндэ тушаагаа. Тиихэдэ мунөө жэлэй 9 һарын туршада оройдоол 10 мянган центнерһээ дээшэлээд байна.

1989 ондо район 3530 үхэртэй, мянгаад шахуу үнээтэй, 1990 ондо 3750 толгой эбэртэ бодо малтай, 1030 үнээтэй байгаа. Үсөохэн үгөөр хэлэхэдэ, үнгэрэгшэ табан жэлэй хугасаада үрэ дүн үргэлжэ дээшэлһэн байна.

Гэбэшье энэл сагһаа һөөргөө эрид доошолжо эхилээ. 1991 оной январиин 1-нэй мэдээгээр, районой эбэртэ бодо мал 3485 толгойдо хүргөө. Эгээ мунөө үедэ 1986 оной хэмжээндэ оронхой.

Нэгэ жэл соо һалгаахын түлөө дүрбэн жэлдэ үдхэһэн болоно гү?

Эндэ шэнэдхэн-хубилгалгашье тэмтэй бэшэ. Гол түлэб тосхон, һууринуудай, районой хүтэлбэрилэгшэдһөө дулдыдана гэжэ хэлэмээр. «Тыйский», «Интернациональный» совхозойхид туранхай үхэрөө үүсэлэлгэдэ тушаахадаа, хэр зүб юумэ хээ гээшэб? Энэ нютагай ноёдой хэрэгээ зүбөөр хүтэлбэрилжэ, арга хургыень оложо шадахагүй дээрэһээ болоно гэжэ мэдэжэ байгаад бултал аниргүй һуунад ха юм.

Тэдэнэртэй адлил арга боломожотой байһан «Ангарский» совхоз юундэ мал адуунаа үсөөрүүлээгүй, һү һаалиня дундаруулаагүй байнаб. Эндэ нэн түрүүн хүдөөгэй байдал, ажал, хэрэгээ мэдэхэ хүн хүтэлбэрилнэ гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ эндэхи үхэрнүүд үргүүлжэ, унажа байдаггүй. Үбэлдөө малдань хүсэд хүрэхэ үбһэ, тэжээл бэлэдхэгдэнхэй.

Нимэ хайхарамжагүй байдал хаража хашарһан хүдөөгэйхид хамтын ажахын хүтэлбэрилгэдэ балайшье этигэхээ болижо, хубиингаа ажахы һайжаруулхые ороһодоно. Ушар тиимэһээ хамтын малай үсөоржэ байхада, үмсын мал олошорно. Мунөө һөөргөө хубиин ажахыһаа үмсын ажахыда ороһо эхилээ.

Газараа хубиин зөөри болголгые хойшолуулжа, гасуудань гадаһа шаагаашье һаань, хүдөөгэйхид аргаяа олохол бээ гэжэ найдахаар.

А. ЕФРЕМОВ.

Хяагтын аймагай ажахынуудта, бусадшье аймагуудтал адли, техникэ заһабарилгада бэрхэшээлнүүд үсөөн бэшэ дайралдадаг. Запас частьнуud байхагүй. Ажахынуудай кассада мүнгэнэй үгы байбал, механизаторнуud хуушан детальнуудаа һэльбэн шэнэлхэ баатай болодог.

Хэды хүшэр байгаашье һаа, механизаторнуud техникээ али аргаар заһабарилхые ороһодоно. Ерэхэ жэлэй

ЗАҺАБАРИЛГА ЗАМХАНАГҮЙ

ургасын хуби заяан техникын хэр заһабарилагдаһанһаа, бэлдэгдэнэнһээ бага бэшээр дулдыдаха гэжэ мэдэнэ ха юм.

Хяагтын таряашадай ажахынуудай нэгэдэлдэ техникэ заһабарилгын шухала ажалые машинын хашаае даагша Петр Павлович Козолупенко эрхимээр хүтэлбэрилдэг. Эндэхи механизаторнуud заһабарилгала урагшатайгаар ябуулна.

«Пограничный» совхоздо заһабарилгын ажал замханагүй. Ажахын ахамад инженер Сергей Николаевич Чурсов, машинын хашаае даагша Анатолий Михайлович Клеткин гэгшэд энэ ажалда саг үргэлжын анхарал хандуулдаг, заһабарилгын шанарые нягтаар хинадаг байха юм.

Техникээ гамнадаг, саг соонь сэбэрлэдэг, һайнаар харуулһалдаг ажахынуудта заһабарилгань урагшатай.

Т. КЛОЧИХИНА.

Тэлэмбыл топоной заводой (Яруула) Анна Дашинимаевна Галсанова мастераар табадахи жэлээ хүдэлжэ ябана. Тэрэнэй хани нүхэр Чимит Гомбожапович Галсанов кочегараар хүдэлнэ. «Целинный», «Комсомольский» ажахынуud үдэр бүри һу тушаана.

Анна Дашинимаевна Буряадай хүдөө ажахын институтэй экономическа факультедэй хоёрдохи курсда заочноор һуралсана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мастер А. Д. Галсанова.

С. БАЛДУЕВАП фото.

МҮНГЭЕЭ ТООЛОЖО

Энэ жэлэй үбэлжэлгэ Захааминай аймагай ажахынуудта хүшэрхэн байхаар хүлеэгдэнэ. Үнгэрһэн зунай сохэ бороо уһатай сагай уларилай үбһэ хурааха үедэ хэзээ хэзээнэйхинһээ таарамжагүй байһанһаа болжо, совхозуud болон таряашадай ажахынуud малдаа хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаагүй. Нимэ байдал хүн бүхэнэй һанаае зобооно. Таряашадай ажахынуудай эбэлэнуудэй, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, нютагай захиргааануудай зайһанууд районой захиргаанда һаяхан сугларжа, ерэхэ үбэлжэлгые яажа үнгэргэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Тус хөөрэлдөөндэ хүдөө ажахын продукци буйлуулдаг болон бусадшье предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ хабаадаа.

Нимэ үбһэ хулһаар дутамаг үбэлжэлгын үедэ ажахынуud ямар аргаар энээнние үнгэргэжэ, нимэ бэрхэшээлһэ хайшан гэзэ гарахань бэ гэжэ хүтэлбэрилэгшэд эндэ тоосоод, һанал бодолоо хубаалдаба. Хүтэлбэрилэгшэдэй олонхинь хүршэ Монголһоо, мүн ондоо тээһээ үбһэ худалдажа абахые дурадхана. Районой захиргаанай гулваа Бата Цыренович Семенов тобшолол хэхэдээ, мүнөөдэр зарим хүтэлбэрилэгшэд дэлгүүрэй экономико гээшэ үнэн дээрээ ямар юм гэжэ һайнаар ойлгоногүй гээд тэмдэглээ. Ондоо тээһээ үбһэ асархада, тон ехэ мүнгэн хэрэгтэй, ашаа зөөлгын, түлшэтоһодолгын м үнэ сэн нэмэ үнэтэй үбһэ х ха мүнгэтэй жэ бодомжолж тэй гэбэ. Д олдоһон мүн гээр гаргаша х римтай гэжэ т һэн.

Худөө ажах нуудые абалгы талаар районой ахамад инспект ходоева суглаа хадаа, худөө дуктнуудые х гада тогтоогдо гүүдтэй, тарим хынуудта нэмэ үгтэхэ гуримта дые танилсуу дай районно эб хэхэ директор районон совхоз хэлэй ямараар һан тухай хэл

Энэ суглаана тобшолол хэхэ лоһон хөөрэлд хүрэбэгүй гэжэ ваа тэмдэглээ. туһатай дурад лагдаагүй. «Ө рээл бодомжо амар һуужа б рөө гэжэ ойлг Худөөдэ гүнзэ нуудай боло haa, үбэлжэлы үнгэргэхэл боло «Б. Ц. Семенов тугэсхэлдэ хэл

Н. ША

Захааминай а

Үндэр ургаса—үдэр бүриин оролдолгоһоо

ИИГЭЖЭ ХҮДЭЛХЭДЭЛ ҮРЭ ГАРАХА

Хабар [illegible], сайнаяа үшөө хайлаагүй байхада, сабшаландаа гаргад, бүхэли зунда шахуу тэндээл хүдэлжэ, мэнэ һая үбһөсэ хураажа дүүргэд байтар, дахин үнөөхил сабшаландаа гараха, тэндээ намарай уһалуури хэхэ, үтэгжүүлгэ зөөхэ хаһа болошобо.

Тэд газар дээрэ түхэреэн жэлдэ хүдэлөөгүйдэ аргагүй юм даа. Жэшээнь, сабшалангые гансал хабар 1—2 дахин уһалһан нэрэтэй болоод, тэндэ юун урганыб зун ошожо сабшаад лэ байбал, яагаад һайн ургаса абахабши. Газарые мэхэлхэгүйш.

Тиинһээ тиитэрээ энэ жэлдэ гайтайжан, хүшэр хүндэ уларилтай байгаа бшуу. Хэрбээ сабшалан дээрээ түхэреэн жэлдэ таһалгаряагүй хүдэлдэггүй һаа, байгша ондо тэндэһээ өодтэй үбһэ абахагүй байгаабди. Жэшээлхэдэ, нёдондо намартаа тэндээ шэбхэ гаргажа, һайса уһалһанаймнай ашаар хабар май соо эртэ халуун дулаан болоходо ногоониньь һайнаар гараа һэн. Тиигэд нюнь соо гэнтэ хүйтэржэ, хюруу унахадань яһала үндэрхэн, үдхэхэн болоод байһан ногоон ехэ хүлдөөгүй бараг гарасалдаа бшуу. Харин хабар уһалһан байгаа һаамнай һая гаражэ эхилһэн ногоон заатагүй хүлдэхэл бэлэй.

Манай звенодо намтай суглаа А. Толстихин, Г. Закиров, И. Зотеляев, О. Коновалов гэгшэд бүхэли хабартаа, зундаа хүлэлжэ гараа. Бидэ энэ жэлдэ даажа абаһан сабшалан дээрээ түхэреэн жэлдэ таһалгаряагүй хүдэлдэггүй һаа, байгша ондо тэндэһээ өодтэй үбһэ абахагүй байгаабди. Жэшээлхэдэ, нёдондо намартаа тэндээ шэбхэ гаргажа, һайса уһалһанаймнай ашаар хабар май соо эртэ халуун дулаан болоходо ногоониньь һайнаар гараа һэн. Тиигэд нюнь соо гэнтэ хүйтэржэ, хюруу унахадань яһала үндэрхэн, үдхэхэн болоод байһан ногоон ехэ хүлдөөгүй бараг гарасалдаа бшуу. Харин хабар уһалһан байгаа һаамнай һая гаражэ эхилһэн ногоон заатагүй хүлдэхэл бэлэй.

Манай звенодо намтай суглаа А. Толстихин, Г. Закиров, И. Зотеляев, О. Коновалов гэгшэд бүхэли хабартаа, зундаа хүлэлжэ гараа. Бидэ энэ жэлдэ даажа абаһан сабшалан дээрээ 5 мянга шахуу центнер үбһэ хурлажа абаабди. Бараг һайн уларилтай жэлдэ эндэһөөмнай 7—8 мянган центнер үбһэн абтадаг һэн. Тоэд энэ жэлэйнгээ үргаса шамарлаха баһал аргагүй. Байгша ондо гектараараа магайхидал аб адли газартай звенонуud тус бүридөө миил 1,5—2 мянган центнер үбһэ хурлаагаа ха юм.

Үнгэрһэн зун тохёолдоһон байдалые хараада абажа, мүнөө намартаа газараа бүри һайнаар уһалха гэжэ оролдонобди.

Уһалуурнин хуушан һубаг ханаабуудаар уһа табижа, булта гартаа хүрээ баряад лэ зааханшье добо до шые норгожо, хонхор-ёнхорнуудта уһа тогтоонгүй, уһаяа урадхуулнабди.

Оёһэдын мэдэлэй хуушан, муухан МТЗ-50 тухэлэй трактортайбди. Үбһэнэй косилка, тармуур бин. Мүнөө трактортаа тэргэ шагтагалаад, хуушан нэгшэһэн шэбхэ газар дээрээ адхажа бутаруулна, тараанабди. Тиигээд дээрэһээнь уһа табинабди.

Сабшалангайнгаа ногооной шанарые һайн болгохын тула дээрэһээнь олон жэлэй ногооной үрэһэ тарыа һаа, ехэл һайн бэлэй. Тоэд үрэһэн үгы. Мүнөө тэрэнь айхабтар үнэтэй болоо юм бээ.

Нигэжэ түхэреэн жэлдэ газар дээрээ заһаргүй хүдэлһэнэй ашаар лэ бараг һайн уларилтай жэлдэ гектарай 35—40 центнер үбһэ абадаг һэмди.

В. ЛЮБОВНИКОВ.
Хурамхаанай аймагай Һахалиин совхозой луговод.

Манай хөөрэлдөөн

ХАРИЛСАА ХОЛБООМНАЙ ҮРГЭДЭНЭ

Корейн Республикын экономико һүүлэй 25 жэлэй туршада илангаяа хурдан түргэнөөр хүгжэһэн байна. Тус Республикын национальна продуктын хэмжээн 1962 ондо 2,3 миллиард долларто хүрэһэн байбал, 1991 ондо 280,8 миллиард доллар хүрэтэрөө ургаһаа юм. Корейн Республика 1991 ондо 69,6 миллиард долларой эд зөөри харин түрэнүүдтэ эльгээжэн юм. Росситай тэрэ 1991 ондо 1 миллиард 200 миллион доллар хэмжээнэй худалдаа наймаа хэһэн гээшэ. Росси болон Корейн Республикын хоорондохи экономическа харилсаа холбоон улам ургэдэнэ. Корейн Республикын Президент Ро Дэ У 1990 оной декабрь һарада албанай хэрэгээр Москва ерэһэн, мүн Россин Президент Б. Ельцинэй һаяхан Корейн Республикада ошоһон ушар хоёр ороной хоорондохи экономическа харилсаа холбоое ургэдхэхэ хэрэгтэ горитойгоор нүлөөлһэн байгаа.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, Россин Федерацийн арадай депутат В. К. АГАЛОВ Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй делегацийн бүрэдхэдэ ороһожо, байгша оной ноябрь һарада Сеул ошоһо ерэһэн юм. Манай корреспондент С. ОЧИРОВ нүхэр В. К. Агаловта хандажа, хэдэн асуудалнуудта харюусахынь гуйһэн байна.

— Владимир Константинович, Сеул ошоһон делегаци тухайгаа хөөрыт.

— Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй 12 хизаар, областьнуудай, тодорхойлон хэлэбэл, Приморнин, Хабаровскын хизаарнуудай, Сахалинай, Амарай, Магаданай, Камчаткын, Шэтын, Эрхүүгэй, Чукоткын областьнуудай, Буряад Республикын, Еврейн автономито областиин толгойлогшонор, Находкын сүлөөтэ экономическа зонын захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ албанай хэрэгээр Сеул ошоёбди.

Корейн Республикын талаһаа 50 гаран бизнесмэнүүд, губернаторнуud, олзын хэрэг эрхилэгшэд болон мэргэнүүд уулзалгада хабаадаа. Хоёр гүрэнэй хоорондо экономическа харилсаа холбоо байгуулха тухай хамтын мэдүүлгэ уулзалгын дүнгүүдээр баталан абтаа.

Уулзалгын үедэ дэлхэйн экономикын байдал, Россин ба Корейн экономическа хүргжэлтын, экономическа харилсаа холбоондо Россин Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй предприятинуud болон эмхинүүдэй тус харилсаа холбоондо хабаадаха арга боломожонуud тухай хөөрэлдөөн болоо һэн.

Хоёр ороной хоорондо харилсаа холбоо үргэдхэхэ асуудалаар Корейн Республикын зүгһөө Ассоциаци, Россин зүгһөө Комитет бии болгогдоо. Корейн Ассоциацие доктор Ч. Х. Чан, Россин Комитедые Приморийн хизаарай захиргаанай гулваа В. С. Кузнецов толгойлхо юм. Корейн Республикын болон Сибириин, Алас-Дурна зүгэй хизаарнуud, областьнуудай хүтэлбэрилэгшэдэй удаадахи хамтын зүблөөс Приморийн хизаарта 1993 ондо үнгэргэхэ гэжэ хэлсэгдээ.

Манай Буряад Республика ямар тодорхой түсэбтэй гэхэ гү, али ямар дурадхалнуудые оруулба гээшэб?

— Корейн Республикын олзын хэрэг эрхилэгшэд болон бизнесмэнүүд манай республикын экономическа байдалаар сэхэтэ һонирхоо. Нэн түрүүн байгаалийн баялигуud, ашагта малтамалнуud тухай, хамтын ямар предприяти байгуулжа болохо тухай асуугаа һэн. Саашадаа байгаалийн баялигуудые ашаглаха талаар хамтын предприятинуудые байгуулха, барилга хэхэ, худалдаа наймаа үргэхэхэ тухай үгээ ойлголсообди. Корейн Республикын түлөөлэгшэд ерэхэ жэлэй эхээр тодорхой дурадхалнуудтайгаар манай республикада ерэхэ юм.

— Үшөө нимэ юумэн бидэнние һонирхуулна. Манай Республика нэн түрүүн ямар юумые Корейн Республикада дурадхаха гээшэб?

— Эдэтнай олон хүнүүдэй табидаг асуудал гээшэ ааб даа. Республикын түлөөлэгшэд хари гүрэндэ ошоходоо, зөөри баялигуудаа хайра гамгүйгөөр, дура зоргоороо үриигэ гэһэн һанал бодол ороной дунда тарашаһан хэбэртэй байдаг. Үнэн дээрээ тиимэ бэшэ ааб даа. Ямаршье хүтэлбэрилэгшэ тэды нүүрһэ, тэды алта, модо гү, али ангай арһа үгэхэбди гэжэ хэлэхэ аргагүй ха юм. Эдэ асуудалнуудые правительствын, Верховно Советэй комитедүүд, мэргэжэлтэд, экономистнуud шиидхэдог гээшэ. Гэхэтэй хамта харин гүрэнүүдтэ байгаалийн баялигуудые худалдаха хэрэг Буряад Республикын холын хараата программын ёһоор ябуулагдаха ёһотой. Жэшээлхэдэ, нүүрһэнэй гү, али барилгада хэрэглэдэг гоёолто болохо шулуунай ехэ хэбтэшэ олдоо гэе. Тэрэ баялигаа бидэ тэндэнь дараад байхэ ёһотой гүбди, али хари гүрэнүүдэй һомолһон мүнгэ зөөрэр ашаглажа туршаха болоно гүбди. Манай республика өөрөө тиимэ мүнгэ зөөригүй һэн хойноо, хари гүрэнүүдтэй түс асуудалаа хэлсээ баталжа, ашагта малтамалаа ашаглажа эхилхэ ёһотой болоно бшуу. Хоёр ороной хоорондохи экономическа харилсаа холбоондо олон нимэрхүү асуудалнуud гараха, эдэ асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ зорилго правительствын урда табигдадаг гэжэ оксолос.

— Хитадай Арадай Республик дэ ямар хэлсээн баталагдаа һэн? Хөөрэжэ үгыт.

— Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй делегаци Хитадай Республикын Манжуурай провинцида ошожо ерээ. Манай делегаци тэндэ үнгэргэгдэһэн эдеэ хоолой ба промышленна эд бараанай уласхоорондын ярмагта хабаадаа һэн. Манжуурай провинцийн правительствын гэшүүдтэй, худалдаа наймаанай эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөжэ, экономическа харилсаа холбоо байгуулха тухай хэлсээбди.

Эд бараагаа андалдажа худалдаха, Улаан-Удэ Манжуур хоёрой хоорондо түмэр харгын холбоотой болохо, пластмассаар бүтээгдэһэн хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадаг хамтын предприяти эмхидхэхэ гэхэ мэтэ хэлсээнэй протоколдо гар табигдаа. Манжуур провинци сүлөөтэ экономическа зоно болодог юм. Тус провинцийн правительство түлөөлэгшэдөө Улаан-Удэдэ байлгадаг болохоор бэлэн байһанаа элирхэйлээ. Тодорхойлон хэлэбэл, бидэ саашадаа КНР-эй Манжуурэй провинцитай хоёр талын, үрэ өхэтэй экономическа харилсаа холбоо тогтоохо хүсэлтэйбди.

— Владимир Константинович, һүүлэй үедэ олон тоото делегацинуud хари гүрэнүүдээр аялшална гээд мэдэнэбди. Зарим дарганар 2—3 дахин Хитадай Арадай Республикада, Монголдо болон бусад харин гүрэнүүдээр дэншэнэ гэлсэгшэ. Инмэ олон делегацинуud харин гүрэнүүдтэ ошожо, аяншалжа ябахадаа ехэ юумэ бүтээхэ юм гү?

— «Ябаһан хүн яһа зуухаа...» гээд буряад арадай дунда хэлсэдэг байгаа ха юм. Эндэб делегацинуud ябаха ёһороо ябана гэхэ байнаб. Мүнөө хуушан СССР доторхи промышленна предприятинуудай хоорондохи экономическа холбооной таһалдаад байхала, манай республикын предприятинуud, нэгэдэлнүүд, министерствонууд, бусад албан зургаануud эд бараа болон эдеэ хоол худалдажа гү, али андалдаа, аралжаа хэжэ абахын тула хэлсээнүүдые баталха баатай болоно бшуу. Жэшээлхэдэ, худөөгэй ажалшадые хангадаг Буркоопсоюзые абаад үзэе. Худөөгэй ажалшадта эдеэ хоол, тамхин, дабһанһаа эхилээд хубсаһа хунар, хүнгэн машина хүрэтэр бултадаа хэрэгтэй байна ха юм. Эдэ бүхы эд бараа үгэжэ байха хизаар, область, республика, СНГ-гэй бүридэлдэ ородог гүрэншье үгы гэхэдэ, ехэ алдуу болохогүй ха. Тиимэһээ худалдаа наймаанай эмхинүүд эд бараа, эдеэ хоолоор хүн зоноо хангахын тула холо, ойгууршье аяншалха болоно гээ. Дэлгүүрэй экономикодо дамжан орожо байһан ye сагта худалдаа наймаагаа һайжаруулха, эд бараа, эдеэ хоол элбэгжүүлхэ зорилго табигдана гээшэ. Гэхэтэй хамта, манай республикаһаа харин гүрэнүүдтэ ошодог делегацинуud өөрынгөө юумэ ехээр үгөөд, өөһэдөө эд бараа, эдеэ хоол тэндэһээ багаар абаха тухай хэлсээ баталхагүйл байха гэжэ хэлэхээр байна.

ХУБИ ЗАЯАНИИНЬ ОНДО ОНДООШЬЕ ҺАА...

Пестерево һууринайхид тэдэнние бултыень һайн мэдэхэ юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда Илалтын, мүн бусадшье һайндэрүүдые тэмдэглэхэдээ, нютагайхидынь эгээл түрүүн аха, дүү Давыдовуудые урижа амаршалдаг, һайн һайханние үрсэдэг байха юм.

Эгээл ехэ ахань — Михаил Васильевич Давыдов япон булимтарагшадтай дайлалдаһан байна. Эндэ шархаталһан, хэдэн орден, медальнуудаар шагнагдаһан юм. Һүүлэй үедэ тэрэнэй бэс махабадынь үбдэдэг, шархануудынь шархирдаг болоо, нюдэниинь, зүрхэниинь муудаа гэжэ дуулаа һэм. Энэ ушарһаа болжо, ветерантай уулзажа, хөөрэлдэжэ шадаагүйб.

Хоёрдохи ахань — Константин Васильевич болоно. Мунөо тэрэ 72 наһатай. Ажабайдалай хүндэхэн лэ дабааануудые гаталһан хүн. Үшөө 1940 ондо сэрэгэй албанда татагдажа, Приморидо алба хээ һэн. Эгээл энэ үедэ дайн эхилжэ, тэрэ гэртээ бусахаяа бэшэ, харин хархис этэгээдүүдтэй дайлалдахаяа ошохоёо бэлдэхэ болоо бэлэй. Тиигэжэ тэрэнэй частиин сэрэгшэд 1941 оной август һара соо Ленинград шадар абаашагдаба. Үнишье болонгүй Нева шадар байлдаанда ороо. Энэ байлдаанда Константин шархаташаба. Тэрэ Ураал шадар госпитальдо оруулагдаа, бараг болоходоол дахинаа фронт мордобо. Тэрэ Украинын Харьков хотые хамгаалха шуһата дайнда хабаадалсажа, суг дайлалдаһан ябаган сэрэгшэд соohоомнай ороидоол хэды хүн амиды үлэһэн байгаабди гэжэ тэрэ хөөрэдэг.

Нютагаймнай энэ хүн плендэ орожо, концентрационно хэдэн лагерьнуудаар намнагдаа бэлэй. Плендэ ороһон манай сэрэгшэд эгээл хүндэ, олонхи ушарта газар малтадаг ажал хэдэг һэн. Нэгэ зүһэм хилээмэ, ямаршьеб даа түмнэтэ ургамалнуудаар шанагдаһан табаг шүлэншүү юумэ үдэрэй туршада үгэдэг байгаа. Арай гэжэ тэрэ амиды үлөө һэн. Союзнигуудай совет сэрэгшэдые пленһээ сүлөөлхэдэ, өөһэдынхидтөө дамжуулагдаха үдэрөө үнэ удаан саг соо хүлеэгээ. Манай тусхай албатад үни удаан шалгалта хэжэ, сэрэгшэдые өөһэдынгөө талада абаа һэн. Константин Васильевич энэ ехэ шалгалта амжалтатай дабажа шадаа. Удаань амиды голтойхон түрэл нютагтаа 1946 ондо хүрэжэ ерэбэ. Бээ эмшэлүүлжэ, яһалал бараг боломсоороо, түрэл колхоздоо трактористаар хүдэлжэ эхилээ һэн.

Ажабайдалайнь харгы одоол тэгшэржэ эхилбэ. Давыдов гэр бүлэ боложо, үри хүүгэдээ үргэбэ. Наһанайнгаа нүхэр Августа Ивановнатай суг хүбүүдээ — Сергей Николай хоёрые ехэ болгоһон байна. Тэдэнь һургуулиняа дүүргээд, ажахыдаа хүдэлжэ байха үедөө гэрлэжэ, баһал ашанарые аба, сжыдээ бэлэглээл юм бэд даа. Ашануудаа һайнаар эрхэлүүлжэ үрдеэгүй байтараа, Августа Ивановна үбшэлжэ, наһа барашаба.

Эндэл одоо Константин Васильевич гансаардажа эхилбэ. Тэрэ мүнөө хоорорһон гэр соохоноо ажаһууна. Үбгэршэһэй абадаа ондоо нютагуудта ажаһуудаг хүбүүдынь, бэринэрынь, ашанарынь ходо ерэжэ, хаража байдаг. Константин Васильевич 7 ашанартай, һаяхан гушатай болоо.

Зундаа тэрэ ходол сүлөөгүй байдаг: огородоо уһалха, үтэгжүүлхэ, бог үбһэнһөөнь сэбэрлэхэһээ эхилээд, арбаад хонидоо харуулһална. Тиихэдэ тамхинай наймаанда гарахаяа болиходо, тэрэ өөрөө набшаһан тамхи үргуулна.

Давыдовуудай үшөө нэгэ дүү Сергей Васильевич үнгэрһэн һара соо 66 наһатай болобо. Тэрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадалсаһан намтартай. Прасковья Семеновна һамгантайгаа хоёр басага, нэгэ хүбүү ехэ болгоһон байна. Тэдэнэр 5 ашанараа хаража, ажа жаргажа һуудаг.

Сергей Васильевич Прибалтика шадар дайлалдаһан намтартай, Шархатаад, Ленинградта аргалуулаа. Дайнай һүүлээр тэрэ наһанайнгаа амаралтада гаратараа түрэл колхоздоо жолоошоноор хүдэлөө һэн.

Прасковья Семеновна һамганиинь олон жэлэй туршада гахайшанаар хүдэлөод, мүнөө наһанайнгаа амаралтада гаранхай.

— Манайшни гэртэ миин һуухаар бэшэл даа. Хорёо соохи ажалшни гэжэ дүүрэн. Мүнөө фермернүүдэй томо ажахынуудай хүн зоние эдеэ хоолоор хангахабди гэлсэдэг болонхой. Бидэ газааханаал мал барихые оролдодогбди.

Нютагайнгаа һаалиин комплексын мүнөөдэрэй хүндэхэн байдал тухай хөөрэхэдөө, үбгэ һамган хоёр гайхалаа баран һуугаа бэлэй.

— Эндэ шалтагааануud олон,— гээд Сергей Васильевич хөөрөөндэ оролсоно.— Мунөо колхоздо ажалай журам, гурим гэжэ үгы болоо. Мунөо хүнүүд хайша хэрэг хүдэлнэ, юуб гэхэдэ, малшадай ажал бодотоор сэгнэгдэжэ, түлэгдэнэгүй. Нимэ хандалгаһаа тэдэнэр нэгэшье үүсхэл, оролдолго гарганагүй. Ехын тэдыдэ, удэрөө үнгэргэхын түлөө хүнүүд ажалдаа ябана гэхээр болонхой агша. Би өөрөө арба нэгэн жэлэй туршада тус фермые даагшаар хүдэлһэн хүм. Хүндэ жэлнүүд болгошол һэн. Заримдаа ондоо тээһээ асарагдаһан һолоомоор малаа эдеэлүүлжэ үбэлжэгшэ һэмди. Теэд энэ һолоомоёо буйлуулжа, халуун ябаар зөөлэрүүлээгүй һаа, хэмнэйшье гэртээ ябагшагүй бэлэй. Элдэб лэ арга хэрэглэн, үбэлжэгшэ һэмди. Һү һаалимнайшье хэмһээ үлүү схээр доошолдоггүй бэлэй. Харин мунөө юун боложо байна гээшэб— сүүдхын туршада үнеэнһээ хоёр литр һ Гайхалтай.

— Хэн, юундэл нигэрэ зонбибди. Дай үгы, теэл хуу гүй болошохо даа мунөөдэрэй дүшөөд онгуй хээр байша. Аб шье аргагүй.

— Юун гаха Бидэ, худөөгэй дарха арга хуу эд гүрэн түрэм мэриишэн анги Хэзээ энэ үнөө һайн саг ерэхэ

...Пестерево һуу нэй ажаһуулаг выдовуудай ажаб хүүл даа. Хүн б би залан амарда со өөрын

С. Т

ЭЖЭР АЛТАНАЙ ЭРЭЭДЭҺЭНҮҮД

(Дурдалгын дэбтэрһээ)

...ө оложо, бэсэ ...даһан зохёол... ...оло хаагуур, ...лгэ» хэһэн хүн ...наһан соогоо ...үзэгдөө, ха... ...аабза даа. ...ойшо үдэһэн ...од соо үбгэч ...евышье ха... ...зон олон ааб

...араевичтай дү... ...хамта ажалла... ...худалаар бэ... ...майс зэмэлхэ... Юрэдөө, Хоца ...угаа тоомгүй, ...хүн гэжэ ан... ...адаа анхараа

Би багшанарай ...урахаяа ерээд, ...н зохёолшодой ...ана байдагые... ...й. Цокто Ном... ...амиды поэдые ...харагүй ябаг... ...абзаб. Зүгөөр ...ража ябахадаа, ...хэдэн шүлэгөө ...олой үнэн» но... ...гаеэ зүрхэлһэн, ...—далайда» гэ... ...гылхэгүй ябаг... ...стын худэлмэ... ...ида зохёолшод ...байгаа: поэт ...прозо бэшэжэ ...ютагаймни хү... ...рэтэйгээр рас... ...түрүүшын ...н Д. Гунзынов

...училищиин ...байтарни, за... ...ёолшодой рес... ...Ш конференци... ...уриһан билет ...ю, намайе ехэ ...ярлуулаа агша

...нференци эхил... ...хабаадахаар ...6—17—18-найн... ...ваа алхаһан за... ...аржа, бэе бэе... ...нэн бэзэбди. ...аһатын дунда ...10-дахи класста ...н Цырен Дан... ...классай һураг... Доржиева (му... ...уран зохёолшо, ...Гэлэгма Бадма... ...ерэжэ, би жар...

Намсараевайда ...аа. тэрээнтэй ...буулгуулаа,—гэ... Гэлэгма нүхэр... ...нирхуулба. ...ь республикан... ...зал соо (глав... ...ажуу тээһээ ха... ...й байшан) кон... ...бэ. Забһарла... Гэлэгматаяа ...гаража, зонһоо ...хэ хоорэлдэ... Хажуугаарнай ...зев гаража яба... ...лаа: ...элэгма, гостини... ...обон даа?—гэ... Мантагар томо ...хэ хүн-хүн гэ... ...бяан гарахань ...длсэхэдэ, һөөл ...ун гаража, на... ...аа һэн. ...ницада хоноо... Гэлэгма. ...хоноо хүмүн? ...тэй хоноо ёно... ...алби,—гээд Хо... ...евич Гэлэгмае ...олгобо.— Хаана ...даа?

...лматаяа хо...

...хэн гэгшэб? ...йна. Шүлэг бэ... ...дулма Дондоко...

...?— гэжэ Хоца ...шэхээ табин

...арай училищиин ...Манай Яруунын. ...бик Бобоевичой... ...нимэ залуу бо... ...найе танихаяа бо... ...ы гэжэ һанаал... ...амган гүш?!

...ө бинь улайбаб. ...ө үнгэрһэн хойно ...намар баһал за... ...хёолшодой кон... ...добо. Конферен... ...ебаад залуушуу... ...аад, хоёр бүлэг ...урьемнай Хоца ...й буулгаба.

...ө бүлэггө орол... ...док Улзытуев ...гурбан нюуса» ...ынгээ ном хэб... ...) заһан һуури... ...гжэ хабшуу соо... ...ө ябаһаар, үбдэ... ...дые» стулда шу... «Ай-ёо!»—гэжэ Хоца Намсара... ...абан:

Энэ-тэрэ юумээ... ...бу орхи!—гээд ...гэжэ нарихан ...ан хоротойгоор ...ыгтуев баһал һо... ...йгаа даа. Нэгэ ...ө байха. Үглөө... ...адаш, гуниг дүү... ...урдаһааш ха...

...даа, бусахам даа, ...ошохом даа, ...досоом ...тэсэнэлгүй,—

гэжэ байжа дуулашаха. Шүлэгүүдээ дуун болгоод дууладаг поэдүүдые «бард» гэжэ ородууд нэрлэдэг гээшэ ааб даа. Харин буряад поэзидэ шүлэгүүдтээ аялга зохёогоод дууладаг түрүүшын поэдүүд гэхэдэ, Дондок Улзытуев, Даша Дамбаев гэгшэд байгаа.

Дондок бүри залуухаа бэедээ этигэнги ябадаг һэн. 1954 оной намар түрүүшынгээ номой гар бэшэгые зүбшэн хэлсүүлхэ гэжэ Уран зохёолшодой холбоондо асараа агша һэн. Хоридой хүбүүн тухай шүлэглэмэл онтохон энэ ном соонь оронхой гээшэ ааб даа. Тэрэниень Данри Хилтухин хяа шүүмжэлбэ. Дондок зүүн дээрэ һуурһан шэнги, үгээ дүүргэхыень тэсэжэ ядан хүлеэбэ. Дүүргэмсээрнь:

— Хүндэтэ нүхэр Хилтухин! Та хэлэхэ юумээ дуулыень хэлэбэгта?—гэжэ Дондок ёгототойхоноор асууба.

— Хэлээ.

— Зай, мүнөө намайе шагнагты! Та, хүндэтэ нүхэр Хилтухин, буряад поэзиин сэдьхэлые ойлгодоггүй гү, али ойлгохёо болишоһоо хүн байнат,—гэжэ үгээ эхилээд лэ, гар бэшэг соohоо олон жэшээ уншажа байгаад, өөрынгөө гуурһан дорohоо гарахан «үри хүүгэсэ» тон халуунаар аршалжа, үгэ хэлээд:

— Би танай үгые тооногүйб, хүндэтэ нүхэр Хилтухин!!!—гэжэрхёод, һууридаа ошожо һуушоо бэлэй.

Аха хүнэй урдаһаа нимэ шэрүүнээр дуугарһандань бидэ—нүхэдынь аягүйрхэбэшье, доро дороо зүбшөожэ һуугаа һэмди.

Хожомынь «Буряад үнэндэ» ажаллажа байхадамни, Дондок Улзытуев манай таһагта ходо орожо ерэгшэ һэн. Минии тамхинда обгүйе мэдэжэрхёод, амандаа ута гэгшын сигаретэ зуужархинхай, һаглагар томо гэгшын зээгэн малгайтай, хоёр нюдэнэйнгөө оониишотор энсэбхилэн, үүдээр шагаагаад:

— Зай, зай, абаяа бү зэмэлэ!—гэхэ. Энэнь яяар удхатайб гэхэдэ, минии эсэгэ Дондок Аюшеевич байһан ха юм. Тиихэдээ Дондок Улзытуевтай яаха аргагүй нэрэтэнгүүд байгаа. Энээниие мэдэжэрхиһэн Дондок намайе өөрынгөө «басаган» болгоод, тамхяар намайе гааруулжа байна гээшэ.

Чимит Цыдендамбаев хадаа буряад литературын урдаа хараха классик гэхэдэ, хэншье буруушаахагүй. «Игориин полк тухай үгэ», «Демон» болон ород классическа зохёолнуудые оршуулхые зүрхэлһэн поэт тэрэ үедэ хомор һэн. Эрхим оршуулагша. Эрхим прозаик, эрхим шүлэгшэн.

Би үшөо хүдөөгэй һургуулида багшалжа ябааб. Нэгэтэ хэшээлээ эхилжэ байтарни, хүн үүдэ тоншообо. Ошожо, үүдэ нээхэдэм, почтальон хүбхэгэр ехэ газетэнүүдые гартам барюулжархиба.

Класстаа найруулга-бэшэмэл хүдэлмэри хүүлэжэ байһан тула һамбаашалан, газетэнүүдээ халта ираха, хараха гэжэ шинидэбэб. Нэн түрүүн «Буряад үнэнинг» һэхэбэб. Гурбадахи нюурай пээлтэ дээрэ үгтэһэн томо материал анхаралыем татаба. «Буряадай уран зохёолшодой съездые үгтүулан» гэһэн нэмэлтэ гаршаг доро үгтэһэн Ч. Цыдендамбаевай туйлай ехэ пароди гэхэ юм гү, шог ёгтото статья-бэшэг.

Съездын һүүлээр уран зохёолой үдэшэ зарлагдаад, ямар зохёолно яагаад бэсэ харуулбаб гэжэ хөөрэһэн хөөрөөн. Поэт бүхэнэй абари зангые тон мэргэнээр зураглан, зарим шүлэгүүдыень һажаалгаһан шүлэгүүдтэйгээр үгтэһэн тэрэ материалые эгшэтэрээ энеэжэ байгаад уншаһанаа мартадаггүйб. Жэшээнь, «А. Жамбалдоржиева үгэ үгтэбэ, харин тэрэнь хажуудаа һууһан Хамаевые, арадаа һууһан Ангабаевые дахуулаад гаража ябашаһан байба»,—гэхэ мэтээр.

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной правлениин нүүдэл зүблөөн 1969 оной март һарада Хоридо зарлагдажа, Ярууна, Хори, Хэжэнгэ нютагуудта ажаллажа байһан залуу бэшээшэд суглараа бэлэйбди.

Зүблөөншье болодогоороо болоод үнгэрөө. Һүүлдэнь аймагай соёлой байшан соо уншагшадтай уулзалга болобо. Үнөөхи Чимит ахамнай шүлэгөө уншахынгаа урда тээ ород, буряадаар холижо байгаад, үгэ хэлэжэ, бултыемнай энсэлгэжэ алан алдаһан юм.

— Би эндэ—Хориин эшхээмдэ (ШКМ гэбэ гээшэ.— Ц. Д.) һураһан хүм даа-аа,—гэжэ эхилхэдээ, ямар энеэдэтэйгээр хэлээ гэхэбта!

Энэ нэрлэгдэгшэ зүблөөндэ поэт Бато Базарон хабаадалсаа һааб даа. Тэрэ үедэ зүүн гурбан аймаг Хрущевой аашалаан соогуур нийлүүлэгдэжэ, туйлай нобшо юумэн болоһон юм. Бато Базарон аймагай газетэдэ худэлхэеэ Хэжэнгэһээ Хори ерэһэн үе байгаа.

Нүүдэл зүблөөнэй тарахада, уран зохёолшод хоёр ехэ бүлэг болоод, уншагшадтай уулзахаяа, Ярууна, Хэжэнгэ гараха гэжэ байба. Николай Дамдинов, Шагдар Байминов, Африкан Бальбуров, Алексей Бадаев, үшөө хэд бэлэй, бүлэг уран зохёолшод сэхэ Нисэнгэ ошохо гэжэ һахы һалаг болонхойнууд. Би гэхэдэ, бүтүү бүүдхэ машина соо һуугаад ябахадаа, угаартажа үхэхэсэ һанадаг һэн хойноо. «Сулхара—Нисэнгэ» гээд ябадаг автобус хүлеэнхэйб. Тиигээдшье зохёолшодһоо урид хүрэхэ һанаан байгаа.

Намайе үдэшэхэ гэжэ поэт Чимит Дарибазарон мантайлгаад ерэбэ. Удангүй Бато Базарон бии болобо. Чимит Бато ахаяа ёгтолон һагад юушьеб хэлэбэ.

— Наашаа ерэл даа,—гээд, Бато Базарович Чимидые тээ саашань болгоод, гүбэргүбэр гэбэ.

Дүү нүхэрөө зэмэлээ юм аал даа гэжэ би һананаб. Чимит хахажа, сасажа байжа энеэшэбэ. Бато Базарович саашаа ябажархиба.

Чимидэй намда дүтэлжэ ерэхэдэ, юундэ энеэһыень һонирхоо һэн бэзэб.

— Багшаяа баһан алдабаш даа. Зүбшье ааб даа. Бишин дарияа һалаһан Базарон гээшэ бэзэб. Харин шимни даритаяа ябаһан Базарон ха юмши даа гээд, ахамнай намаяа шүбгэдэл хурсахан үгөөрөө хадхабал,—гэжэ Чимит хэлээ агша һэн.

Шүлэгүүдтээ аялга зохёогоод, Даша Дамбаевай дууладаг байһан тухай дээрэ халта дурдаа һэм.

Буряад дунда һургуулиие мүнгэн медальтайгаар дүүргээд, МГУ-гай геологиин факультедтэ ямаршьегүй бэрхээр һуража ябатараа, III курсһаа гэнтэ хаяад хүрэжэ ерэхэдээ, шүлэгүүдэй хүбхэгэр ехэ гар бэшэг асараа һэн.

Бидэ БГПИ-гэй IV курсда һуража ябабабди. Манай институдай хамтын байрада Даша ерээд лэ, шагнажа байгшын сэдьхэлэй доһолтор шүлэгөө уншадаг байгаа. Даша гээшэ амаргүй һонор тархитай, хонхиномо сэлюуи сээжэтэй хүбүүн һэн. Өөрынгөө бүхы шүлэгүүдые хуу сээжээр уншаха. Гадна Александр Блогой, Сергей Есенинэй, Владимир Маяковскийн, ондоошье олон поэдэй шүлэгүүдые, бүхэли поэмэнүүдые хойно хойноһоонь сээжээр уншахал даа!

Тэрэл ерэхэдээ, «Дүүлыш, минии атом» гэһэн томохон шүлэгөө (поэмэшье гэхээр) асараа. Хамтын байрын коридорой сонхын хажууда намайе зогсоожорхёод, гал саалуулан, тэрэнээ уншажа байһыень би үсэгэлдэр мэтэ элсэр һанадагби. Үршалаатаһан ууган тархитай, сад мүнгэн хоолойтой, ямаршье бэрхэшээлые һэггүй дабаха шадалтай, «бүргэд шэнгээр тэмсэжэ гарахаб бүхы наһаяа ото!» гэжэ мэдуулһэн манай үеын залуу хүнэй нугаршагүй образ нюдэндэм тобойжо гараха.

«Буряад үнэндэ» ажаллажа байхадам, манай таһагта Даша баһал орохол даа. Дэбхэншээжэ, хатаржа байгаад, шэнэ шүлэгүүдээ нэгэ амяар уншажархёод:

— Эг-шаа! Зуун мүнгэ үгыш дөө, пизэ уухам,—гэхэ. Буршагар шара солхооб үгэхэдэш, баяр хүргөөд:

— Миллионер болоходоо бусаахаб даа,—гэхэл даа.

Дурдалгын дэбтэр соohоо абтаһан эдэ бүхы ушарнууд манһаа хахасажа ошоһон хүнүүдтэмнай хабаатай. Зүгөөр эндэ бэшэгдэһэн зүйлнүүд барандаа үнэн болоһон ушарнууд юм. Хюмһанайшье харын зэргэ худал үгэ байхагүй!

Баян бэлигтэй хүнүүдтэй тохёолдоһон ямаршье зүйл хадаа шэжэр алтанай шэрээдэнэнүүд мүн. Эдээниие суглуулха, согсолхо, гээшэ буянтай хэрэг. Юундэб гэхэдэ, үе сагай үнгэрхэ бүри нимэ шэрээдэнэнүүд үнэтэй болохо, томо хүнүүдэй намтарые али нэгэ талаһаань ялас гэтэр гэрэлтүүлдэг толон гээшэ гэжэ нэгэ тээ уншаһан байнаб.

Миниий дэбтэрһээ абтаһан эдэ зүйлнүүд ехэ зохёолшодоймнай намтарые гэрдэй үзэхэдэ, хэн нэгэндэ туһашье болохо аалам гэжэ дурдалгын дэбтэрһээ эдээхэниие «ходолжо», ормоглобоб даа. Тиихэдээ дуулбарида дуулаһанаа бэшэ, харин өөрөө хараһан, үзэһэнөө согсолооб гэжэ мэдүүлхэ байнаб.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Уран зохёолой хүүдэнэн

УНШАГШАДАЙМНАЙ ДЭБТЭРҺЭЭ

«Хүндэтэ «Буряад үнэн»!— гэжэ П. Самбуев манай газетэдэ хандан бэшэнэ.—Би Самбуев Пурбо Самбуевич гээшэб, Захааминай аймагай Дүтэлүүр һууринда ажаһуудаг байнаб. 1950 онһоо хойшо шүлэг, рассказ, зураглал бэшэжэ эхилээб. Аймагай «Ажалай түг» газетэдэ ходо бэшэдэгби. Захааминай «Соёл» гэжэ зохёохы ажалтанай нэгэдэлэй гишүүнби. «Буряад үнэн» газетэдэ хэды дахин бэшэжэ ядаад, урмаяа таһаржа, бэшэхээсэ болиһон байгааб...».

Авторай энэ тэмдэглэй һүүлшын үгэнүүдые ойлгожо ядахаар байна: **өөрөө бэшэжэ ядаад** (гуурһан муу, саарһан олдоогүй, залхуун хүрөө г. м.) **орхёо юм гү? Али газетын редакциһаа харюу хүлеэжэ ядаад болёо юм гү? Али шүлэгүүдээ газетын нюурта барлуулха дуратай байһан байгаа гү?**

Яаба хээбэшье, һүүлшын хоёр мэдүүлэл соо хэлэгдээшын зүб байбал, хүлисэл гүйнабди: харюу бэшэхэ уялгатай байһан аад, торээндэ албан хойрогоор хандаха болоо һаа, тон муу, бидэнэй гэм. Шүлэгүүдэйнь түүхэйнүүдшье байбал, ушар шалтагыень бэшэхэ ёһотон байгааби.

П. Самбуевай эльгээһэн табан шүлэгнөө хоёрыень шэлэжэ барлабабди. «Шүлэг» гэжэ нэрэтэй шүлэг соогоо үгынгоо найруулгые даха дахаһаар, ямар бодол хэлэхээ һанаһанаа автор өөрөөшье алдажархёо ха. «Дайнай дүлэн» гэһэн шүлэгынь, сэхыень хэлэе, һайн зохёол болоогүй.

Энэ ажаглалтыемнай автор дааха аабза гэжэ найдая. Тиигээд шүлэг эльгээхэһээ гадна, нютагайнгаа һонин, һайн хүнүүд тухай, түүхын зүйлнүүдые бэшэжэ эльгээдэг байгыт гэжэ Пурбо Самбуевта хандана гээшэбди.

Бэшэхэ ажалдань амжалта хүсэнэбди.

Пурбо САМБУЕВ

ХҮНЭЙ НАҺАН

Үбэр талада жэрыи
ургаһан
Үндэһэтэ сагаан хуһандал,
Үмхирхэгүй хатуу яһатан
Үтэлхэгүй нааһан байхань
язгааб?
Хүнэй бэе оложо түрөөд,
Хүсэд жаргал эдлэн
үзэхэгүй,
Хэзээ хэтын хүнэй наһан
Хэмтэй юундэ байгааб
даа?
Ургы сэсэгтэл
түргэнөөр
Ургажа ябаһан хүнэй
наһые,
Үгы болгон газарта
шэнгээдэг
Үхэл юундэ байгааб даа?
Залуу наһан мүнхэ бэшэл,
Залирһан галдал үгы
болохо,
Замбн түбинн хүн зоной
Зая хубинь нимэл ха юм.
Хүдэлжэ байгаа зүрхэнэй
сохисо,
Хүрин-улаан шуһанай
гүйсэ,
Гэнтэ зогсожо, үгы
болохо—
Гэнэ гээшэнь схэл
гомдолтой!

ЗАЛУУШУУЛДА ЗАХЯА

Нарэнай элшэдэл
халуун дураяа
Наһан соогоо эдлэжэ
ябаарэйт.
Наяа хүрөөд жаргажа
һуухадаа,
Налгай зохидоор һанан
байхалта.
Үбгэдые үтэлөө гэжэ
голонгүй,
Үгөөрөө ходо хүндэлжэ
ябагты.
Залуе залуу гэжэ
тоолонгүй
Зугаа наадаа дэлгэжэ
ябагты.
Холо газарта байгаа һаа,
Хододоо һанажа
ябаарайт.
Ойро газ рта б йгаа һаа,
Орэжо мэндыемнэ
мэдээрэйт.
Айлшаар ерэһэн танил
нүхэдөө
Амар мэндээрээ
үгтаарайт.
Хонсод гарһан айлшадые
Хойноһоонь гаража
үдэшөөрэйт.
Дорюун наһанай аяа
аашые
Домог болгон һанажа
ябаарайт,
Дала хүроод жаргаг
һуухадаа,
Дахин һэргээн эргаалжа
һуугаарайт.
Сэдьхэл найнтай ябаа
наатнай,
Сэлмэг тэнгэриин һара,
нарандал,
Зондоо хүндэтэй ябаа
наатнай,
Зол жаргал угтан байхал.
Жаргалай наигин хэргыда
орожо,
Жаран жэл соо амгалан
һуугты
Ажалай жолоо шанга
баримжа,
Алдар солодо хүртэжэ
ябагты.
Бадарһан зулын буурсаг
мэтэ,
Баглаа сэсэгэй үнгэ
шэнги,
Буряад зоной заншал
баримжа,
Буянтай, хэшэгтэй жарган
һуугты!

Дансаран ДОРЖИГУТАБАИ

Гарахэл байгаа жэмэстэ эшэ
«Гезериэй» харин эдлэгдээгүй—
бэлэн бэшэ.

7.

Харзалагдаагүй хара долгин
Харзаани холоһоо ургаха—
Хүшэр сагта тэмсэн бодохо
Хүбүүдыел шэлэн һургаха.
Энэнгүйгөөр—арад хүсэгүй,
Эхэ оромнай мүн эзэгүй!

8.

Дүүрээ!—гэлдэжэ захирха саг
Дүтэлхөөш болигдобо гү зондо—
партиин райком,[1]) Советүүд—засаг
Харагданагүй холын тосхондо
Халуун асуудалнууд ургана,
Кабинедүүд—арэдһаал таһарна.

9.

Дэрээбэн дээрэ элдэбээр хэлсэнэ:
«Дээдын газарта суглаа, зүблөө
хэнэ,
Дээшээ боложо байһан юумэн үгыл!»
— Юрэдөө эндэ өөһэдыгөө ойлгыт,
Юушье хэхэ дурагүй болоһон аад,
Юумын дээрэһээ буухы хүлеэдэг аал?!

ЗУРГААН МҮРТЭЙ ЗУУН ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

(ХОЁРДОХИ)

1.

Хүхэ мүльһэн хүдэлжэ,
Хэдэн хуби хамхаржа—
Нилээд һан һандарба,
Нинтын зам хадуурба.
Энэ—нууули харза гү,
Эгээл налуухан гарса гү?..

2.

Мэдэхэл юумэмнай ахаһаа
Мэнэл шэнжэлхын һэдэлгэ.
Зарим дарганар зам заахаһаа
Заршам хазагай хүдэлнэ.
Олон бусайданги асуудал—
Ороноймнай орёо һуудал.

3.

Журамай һула, архини «түймэрһөө»
Жолооень нинтынгээ алдажархёод—
Түүхын поездын усал, түйдхэрһөө
Түглэхэн «сагдуулнуудаа»
галдажархёо
«Байгаалияа» дахин һалбаруулха —
Барагдашагүй мэтэ жэлнүүд ха.

4.

Улагүй болотороо нинтын үгырэл—
Урдын поёдой хойрогһоо үндэһэтэй.
Мүн шалтгынь—архидалганай
дэмырэл,
Мүнгэнэй түлөө хуули бусын үйлэтэй
Хүрмөөтэй «нажаал»—али бүгэдын
засаг.
Хүлисэхын аргагүй, хуурмаг байгаа—
саг!

5.

Эрьеһээ холо онгосын задарһандал,
Экономикын һалан һандархадал,
Зарименэй һэшхэл, найдалынь
хосорно.
Заршам, ёһо тэбшэхэ зон үсөөриэ.
Ахирхан горхоной долгин соо
хөөрэнэ—
Аралжаа, хонжоон соо унан
төөринэ...

6.

Нинтэ зоной захагүй талмайда
Нигүүлэсхы сэдьхэлэй үрэһэ тарижа,
Бодото һайн зэлааень хуряажа
Болбосорхо гээшэ хүндэхэн лэ
манайда.

10.

«Һураһан юумэ һураар
татагдахагүй!»—
Һургажархёолди—гүрэнһөөл эрихые.
Үнеэгүй, тахяагүй, тээрмэгүй—
талхагүй
Үгытэй байдалай өөрөө эрьехые
Һуури табин—экономикын харзаагүй
Һулаһааднн байдал—ойлгуулна
ехые...

11.

«Оорын самса өөртэ үнэргүй!»—
Өөдэлхын талаар холын теоригүй,
Шабартай замдаа дадашаһан
Шалгардаагүй хирпнисээл ашаһан
«Платформонууд» бууха зэргэтэй.
Шанартай һуури тодхоёл—«гэртээ».

12.

Хэтын анги—баян, үгытэйн можо
Хэзээдэ мүнхэ байгаал—хёморжо.
Байгаалиин асари ехэ хүсэндэ
Бэйдалнай тамарнал ха тэнсэлдэн,
Байһан үе, сагайнгаа «үмхирхэдэ»,
Багтахалди—удаадынь эрхэдэ...

13.

Хүнгэн, хүндэ шэгнүүртэй
Мүнгэн гүйнэ дэлгүүр дээр.
Нэгые аг хашана,
Нүгөөдэнь—баяжана,
Ухаатанай хашарһан—
Улаан, сагаан хашарһан...

14.

Хүлһээ дуһаажа олдоһон зөөри
Хүнүүдтэ һайханаар лэ харагдагша.
Хуурмагханаар абтаһан худал юумэ
Хубидаш гор болоод—хоротойл агша.
Угааштараа хара хэрэгшни өөртэш—
Усал хэхын лэ ёрото һабагша...

15.

Түрэл арэдайм түүхэтэ хэрэгүүд
Түбхын түрүүндэ һэшхэлдэ хамаатай.
Юрьен гүйлдэһэн юрын түхэригүүд—
Юрэдөөл хэндэш сэбэр уялгатай.
Арэдуудай холбоото һайхан заяан
Адлихан һалбараг лэ, сэдьхэл
буляан!

Ажаглалта:

[1]) Райком—Эдэ шүлэгүүд Коммунис партиин ЦК-гай түлэг лэ худэлжэ байһан 1988—89 онуудта бэшэгдэнэн тула, зангаараа үлөөгдэбэ. Мүнөөшье нинтэ зоной дунда ямаршье ойлгууламжын худэлмэри гү, али шухала асуудалаар сутлаан, зүблөөн огтолон ябуулагдахаяа болибо. Худөөгэй зон зөөриин, мүн баһа мүнгэнэй асуудалаар хүрмэгдэжэ, нинтын шэнжэтэй бодолһоо хадуурба. Худөө ажахые үмсэлжэ бутаргахада, ябан ошон зариманиинь яаха аргагүй мухардажа, хосорхын туйлда орохонь лабтай.

Эдуард БУДАЕВ

ХУДАЛША МИХУУЛА

«Михуула баабай» гэжэ алдаршаһан энэ хүн худалаар хөөрэнэб гэжэ сэдьхэдэгүй байжа болоо. Нюдөө ойнилгоод, шэг шарайгаа хубилгажа байгаад, хөөрөөгөө дэлгэхэл даа. Би торээнтэй үнинэй ташил һэн тула худалаар юумэ зохёожо зугаалаагүй һаа, гэдэнээ үлдэнэ мэтэ болохо ха гэжэ һанагша һэм. Юрэдөо, Михуула баабайн хөөрөөнүүдые шэлэжэ холбобол, богоинхон рассказуудые найруулжархихаар гээшэ ха гэжэ һанахаар агша. Тэрэнэй худалаар ярижа байһые мэдэжэ байбашье, заатагүй мэхэлүүлхэш. Гэнэн зонине мэхэлбэшье, барһан, ехэ хорогүй хүн юм һэн. Михуула баабайтай арсалдаад, урдань орохогүйш. Тэрэ хайшан гэжэшье һаа, шамайе этигүүлһэн лэ байха.

Нэгэтэ нимэ ушар болоо бэлэй.

Хонидой хурьгалжа байһан сүлөөгүй үе һэн. Тоод хоншоноор худэлдэг Михуулын толгой архини охиндо мэнэршэнхэй. Үсэгэлдэр арга хургаа бэдэржэ, һайсахан архидажархиһан байгаа. «Аналаа хэнгүй, архи намнааш»,—гэжэ хүгшэндөө үглөөнһөө хойшо зэмэлүүлээд, уданьшьегүй толгойдонь ямаршьеб сэсэн бодол бии болоһон шэнги боложо, харгын машинада һуугаад, совхозой түбтэ буужа, конторо тээшэ гэшхэлбэ. Дэгэл дээрээ даха үмдэнхэй, валенка дээрээ пэнии угланхай, малгайнгаа шэгэбшэ уянхай, харахада, схэл һанаанда абтанхай түхэлтэй Михуула баабай директорэй кабинедэй үүдэ тоншоод оробо.

— Сайн байна!—гээд, директорэйнгээ столдо дүтэлхэдэнь, Яманов директор столой саанаһаа үндыжэ, гарынь адхаад:

— Сайн, сайн, Михуула баабай! Хаанаһаа энэ сүлөөгүй сагта ерэбэ гээшэбта? Һуугты! Хонин малтнай ямар бэ? Хурьгад ямар абтажа байнаб?—гэжэ асууба.

— Бараг ааб даа. Һанаагаа зобохо юумэн үгы. Нүхэр Яманов, бишни хүгшэршэһэн хойноо нэгэ багатай болоод байнаб. Һамгамни хүнгэрөө,—гэбэл даа. —Тиигээд лэ мүнгэндэ хэрэгтэй болоод ерэбэб. Зээлеэр зуун солхооб бэшүүлыш.

— Дуулаагүй байгаалби. Амаршалнаб! Юумэнтнай наашалхаа һанаа гээшэ! — гэжэ директор хэлээд, бухгалтераа дуудажа зээли бэшүүлжэ, кассаһаа абхуулаад, үүдэн хүрэтэр үдэшэбэ.

Удабашьегүй рюкзак үргэлэнхэй Михуула баабайн контородо дүтэлжэ ябахыень Яманов сонхоороо хараад: «Энэ барһан унаагүй байбалтай. Үхибүү «угаагааб» гэжэ мүнөө гэртээ ошохогүйдөө болохонь ха. Абаашаад ерэхэ байна»,—гэжэ шэбшээд, түргэн хубсалжа, газаашаа гараба. Директорэй газаа гарахада, толгойнгоо «мангар гаргаһан» Михуула баабай хүйтэнние тоохоёо болиһон, дэгэлэйнгээ энгэр сэлижэрхёод, нэгэ хүнтэй хөөрэлдэжэ байба.

— Михуула баабай би таниие гэрэгтнай абаашаад ерэһүүб,—гэжэ Яамовай хэлэхэдэ, тэрэнь ехэ баярлаһан хэбэр үзүүлбэ. Харгыдаа тахилгатай үлэдэ зогсожо, сэржэм үргөөд, уданшьегүй хонишодой үбэлжөөндэ хүрэжэ ерэбэ. Директорэй харахада, Михуулын һамган һамажаб үбһэ үрижэ ябаба. Нүгөөдэ хонишод бааза соohоо шэбхэ гаргана.

Һамгаяа харажархиһан: «Һүү, бэсэ гамнадаггүй ямар гэргэн гээшэб!»—гэжэ Михуула баабай гэмэрээшээн болобо. Яманов машинаһаа гаража, Һамажабые мэндэшэлээд: «Эртэшэг ажалдаа гараа байнат. Бэеэ гамнаха байгаат»,—гэбэ.

— Энэ яяр яданһаа боложо, ажалнай нобшоржо байна,—гэжэ эхэнэр гэмэрбэ.

— Басагатай болоо гүт, али хүбүүтэй гү?—гэжэ директорэй һурахада, Һамажаб гайхаад:

— Юугээ хэлэнэбта? — гээд, ойлгожо ядан байба. Тиихэдэнь нүгөөдэнь Михуулын хэлэһые тайлбарилжа үгэбэ. Яаха аргагүй сухалдаһан эхэнэр: «Энэ тэнэгые шэрэжэ ерэнхаар, ажалаа бүтээгээ һаатнай, дээрэ байгаа. Намайе түрөөд байна гэжэ хэлэхэеэ яажа һанааб!» —гэжэ шангараад, барижа байһан асаяа далайгаад, үбгэнөө эрьюулбэ. Ехэтэ гайхаһан Яманов энеэхэсэшье, сухалдахаяашье ойлгожо ядан байтараа, газарта нёлбожорхёод, машинадаа һуугаад ябашаба.

Үбгэн һамган хоёрой хайшан гэжэ эблэрһые хэн мэдэбэ! Харин Яманов энээн тушаа эльгэ хатан хөөрэгшэ бэлэй.

А. ЖАМБАЛОН

БУРЬЯЛҺАН ЛЭ ЗАНДАА БАЙГЫШ ДАА!

(УНШАГШЫН ХҮСЭЛ)

«Буряад үнэмнай» гэхэдээ,
Буряад арэдэа һананаб.
Түрүүн үргэһэн эхэдээл,
Түшэглэн золтой ябанаб.
Бүгэдэ арэдай «Үнэн»
Һүгэдэн шамдаал
ханданаб—
Нэрэдэш этигэн, сэгнэн,
Түрэнэл бодолшууд
һанаандам,
Түрэлхи хэлэнэй баялиг
Түгэс гүйсэдөөр шудалаад,
Түүхэ домогуудые
уудалан,
Түрэл арэдтаа
дамжуулнаш.
Холын хараата
хэрэгүүдые
Хододоол һануулан
дахуулаад,
Ажалша, түүхэшэ
хүнүүдэй
Аша, габьяае
суурхуулнаш.
«Байгал», «Хараасгай»
нүхэдтөө
Бата дэмжэлтээр
хүндэтэйш,
Баянхан Буряад орондоо
Балта, хадуурай
һүлдэтэйш,
«Үнэн» шамайгаа захижа,
Үдэр бүхэндэ хүлеэдэг
Үндэр заята зэншалаа
Үргэн дэмжэхэ хүсэлтэйб.
Булган тайга, баян
талынгаа
Булаг шэнги хэтэ
мүнхэдөө
«Буряад үнэн», бэлиг
талаангаар
Бурьялһан лэ зандаа
байгыш даа!

Захааминай аймагай Сагаан-Морин болон Мэлэ-Бортын сомонуудай тэгэн дунда Баруун ба Зүүн-Сагаагшан гэжэ нэрэтэй нютагуудбии юм. Тэдэ нютагуудай нэгэниинь болохо Баруун-Сагаагшан болбол минии түрэһэн нютаг болохо юм. Тиимэһээ Баруун-Сагаагшанда ажаһуужа байгаа буряадуудай ажабайдал болон түүхые би һайнаар мэдэхэ хүн гээшэб.

Түрэл нютагаймнай түүхэһээ

ЗҮҮН-САГААГШАН—МИНИИ ТООНТО

1929-30-аад онуудаар Баруун-Сагаагшанда 20 гаран үрхэтэ айлнууд ажаһуудаг байгаа гэжэ һайн һананаб. Эдэ айлнууд хаанаһаа зөөжэ ерэһэн түүхэтэй юм бэ гэхэдэ, тэрэ үеын уг гарбалайнгаа түүхэ мэдэхэ үбгэд, хүгшэд иигэжэ хөөрэлдэгшэ бэлэй. Манай Баруун-Сагаагшанай буряадуудай уг гарбал далайн хойноһоо наашаа гаража, Түнхэндэ ерээд, тэндэһээ Зүүн-Морин гэжэ газарта нютагжаһан байгаа. Зүүн-Морин-һоо арбан долоодохи зуун жэлэй һүүлдэ гү, али арбан наймадахи зуун жэлэй эхеэр Ямбал гэжэ нэрэтэй тэртэ угай хүн нишэ хилэ харахаяа ерээд. Һайгадха гэжэ нэрэтэй газарта ан гүрөөһэнэй олые хаража, адуу мал үдхэхэдэ таарууень шэлэжэ, тэрэ газарта нютагжаһан байгаа. Тэрэ гэһэн сагһа хойшо Баруун-Сагаагшанай буряадуud Ямбал гэжэ хүнине үбгэ эсэгэмнай гэжэ тоолодог болоһон юм. Ямбалай хөөр хүбүүдһээ тараһан үри бэенэр мүнөө үедэ 20 гаран үрхэ айлнууд болоод, үнэр баян ажаһууна.

Ямбал тухай түүхые үбгэд өөһэд хоорондоо ондо өндоогоор хөөрэлдэгшэ бэлэй. Ямбал болбол тэртэ угай хонгоодор һамгатаа, залуу ангууша хүн байгаа. Түнхэнһөө ерээд, Зүүн-Сагаагшанаар ябажа, газар үзөөд. Баруун-Сагаагшанда үбэлэй сагта, һайгадхада зунай сагта адуу малаа үдхэжэ, хагда ногоогоор элбэг, ан гүрөөлөөр баян газар гэжэ бодоод, эндэ нютагжаһан юм ха. Тэрэ гэһээр мүнөө долоон үе боложо байна гэжэ 1932 ондо урданай үбгэд тооложо байдаг һэн. Ямбалай эхэнэр үгытэй бүлэдэ түрэһэн, ажалша бэрхэ, һонор ухаатай һамган байгаа. Үбгэн һамган хөөр залуудаа өөһэд хоорондоо шогтой зугаатай байһан юм гэдэг. «Хонгоодор һамгад хондолойдоо мэхэтэй», «Тэртэ тэнэглэбэ, тэртэ мухаөнба» гэлдэжэ, хоюулаа бэе бэеэ шогложо, инеэлдэжэ һуугша һэн гэжэ Хосоомо үбгэн наһатай болоод байхадаа хөөрэжэ байдаг байгаа гэжэ нютагаймнай үбгэд хэлсэдэг бэлэй.

Ямбал үбгэн хөөр хүбүүтэй байгаа. Ехэнь Хосоомо, багань Шаранха гэжэ нэрэтэй һэн. Аба эжынгээ үндэр наһатан болоходо, аха дүү хоёр адуу малаа, газар уһаяа хубаажа, ами аминдаа гэр бүлэнэртэй болоод, ан-бии ажаһуужа байһан юм гэдэг. Хосоомо 4 хүбүүдтэй, Шаранха 6 хүбүүтэй байгаа. Тоод тэдэнэр хөды басагадтай, хаанаһаа һамгадтай байгаа юм гэжэ мэдэхэ үбгэд үгы байгаал даа. Ушар юуб гэхэдэ, урда сагта эхэнэрнүүд гээшэ хүнэй тоодо тоологдохогүй шахуу байгаа бшуу даа.

1928—29 онуудаар манай Баруун-Сагаагшанта ямар шадалтай айлнууд ажаһуужа байгаа юм гэхэдэ, эгээл ядуу айлнууд 7-8 толгой үхэртэй, нэгэ моритой байдаг байгаа. Дунда шадалтай айл 30—40 үхэртэй, хоёр моритой, 10—20 хонитой, харин баян айлайхи 100 гаран үхэртэй, азаргаар адуутай, олон толгой хонитой һуужа байгаал даа. Тинхэ үедэ ехэ баян хүн Баруун-Сагаагшанда үгы тоотой байһан юм. Нэгэ айл баян гэжэ тоологдодог һэн. Тэдэнэр мунгэшьегүй һаа, 5 азарга адуутай, тоо томшогүй олон малтай байгаа. Тиигээд тэдэнэр удаашье болоогүй 1930 оной хабар багта түрмэдэ хаагдажа, дахин нютагаа бусажа ерээгүй бэлэй. Мүн лэ тэрэ 1930 ондоо эхилжэ ямаршье гэмэ эмэгүй, өөһэдынөө хүсоор ажаһууһан юрын хүнүүдые гэнтэ кулак гэжэ нэрлээд, даашагүй ехэ алба налог ашаад, адуу малыень хамтын болгожо захаһан юм. Тэрэ үедэ Баруун-Сагаагшанда ажаһуужа байһан 21 үрхэ айлнууд соohоо 11 айлыень кулак гэжэ нэрлээд, гэрэй эзэд болохо эрэшүүлыень совет засагта эсэргүү, буруу үзэлтэн, ангиин дайсад гээд лэ, 1930 оной зун бултыень түрмэдэ хамажа ябуулһан юм. Мүнөө миниг бодоходо эдэ хүнүүдэй нэгэниньшье түрмэһөө ерээгүй. Тэдэнэй гэр бүлэнэрэй эдихэ хоолгүй болоод, айлнуудаар зайка, Хамин, Михайловкын тараяаһан юли дээгүүр газарта